ليلى د ښته

ستر ګو ليدلى حال

لیکوال

محمد اجان یار

Download from: aghalibrary.com

بسم الله الرحمن الرحیم

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم	:: لیلی دښته، سترګو لیدلی حال
لیکوال	:: محمد اجان یار
خپروونکی	:: د پښتونخوا د پوهنې دېره ـ پېښور
چاپ وار	:: لومړی
چاپ نېټه	:: 1383ل/2004م
چاپ شمېر	:: 1000 ټوکه
کمپوزر	:: شفق

ګرانو لوستونکيو !

زمونږ د ګران هېواد تېرې ناخوالې او ځينې ژوندۍ کيسګې راته رڼې رڼې ګوري. باور وکړئ، چېرې د ليکوالۍ پخوا نه وم ورغلی. يوازې به مې شعرونه کله ناکله ليکل، خو د کله نه چې دا پېښځه ويشت کلنه غميزه پيل شوې ده، زه يې دې ته اړ ايستی يم، چې د خپل هېواد او ولس د پېښنو خام انځور په کاغذ اوباسم.

د ليکوالۍ لوړ هنري انداز نه لري، خو صرف يوازې ستاسې نظر د ليلی دښتې ته اړوم. کومې زياتې خبرې پکې نشته دی، د شمس الدين اکا د سترګو ليدلی حال دی.

ستاسې د وطن د ليلی په دښته کې.

محمدا جان يار

کولن، جرمني

حاجي ګل تازه له وطن نه راغلی و. سترې مشي مې ورسره وکړه، د کلي نور خلک هم د هغه سترې مشي ته راغلي وو. ماته يې په غوږ کې وويل: دا خلک چې ولاړل، بيا به درسره خبرې وکړم. وړاندې د کټ لنګې ته مې تکيه وکړه، ناستو کسانو خپلو کې ډېر څه سره ويل. ماته تمه پيدا شوه، زړه کې مې له ځان سره ويل: لکه چې حاجي ګل نوې کيسې له ځان سره راوړې دي. چا راته د چای پياله ونيوه او يو غړپ مې ترې وکړو. مخکې راغلي کسان وار په وار پسې وتل، ترڅو چې ټول ولاړل. هغه له دروازې نه په منډه راستون شو، په دوه ګامه زما خواته راورسېد، لومړی مې ترې پوښتنې د هغه د کورنۍ د غړو وکړه. خوله يې ونيوه، د روغ ناروغ سم ځواب يې رانه کړ.

ما وې: څنګه غږه کنده شوې خبره کوه، هو رښتيا تا ويلې دا خلک ولاړ شي بيا به درته يو څه خبرې وکړم. هغه څه خبرې دي؟

هغه لومړی سوړ اسويلی ويوست، لږ غلی شو بيا يې داسې وويل:

د ويلو کيسې نه دي. زه خوا ته ورنږدې شوم، ما وې اوس به بيا څوک راشي، هله ماته کيسه کوه. ويلې قسم دې ماته چې چا دغه کيسه کوله، د سر ويښتان مې نېغ ودرېدل ده وی. جلال اباد کې دا يوه اوونۍ مخکې زموږ د يوه خپلوان دوکان مخې ته د سپينې ږيرې يو سړی چوپ ناست و. زه په ډېر ادب سره د هغه خواته ورنږدې شوم، ما وې کاکا جانه د کوم ځای يې؟.

هغه يو لاس په امسا ايښی و، ويلې بچيه زه د مومندرې يم، خو په مزارشريف کې مې مځکه او کور شته دی. د سپين ږيرې زړه ډک و، سم راته راګويا نه شو. زه ورنږدې شوم، ورته ومې ويل: کاکا جانه که تکليف درته نه وي، ټوله کيسه راته وکړه. ده ويلې وړوکی وم، مور مې پخوا له ځان سره بيولی وم، پلار مې څو کاله پخوا ترکستان ته تللی و، زه او مور مې پسې وروسته ولاړه.

وزير محمد ګل خان مومند دې خدای وبښي، ډېر پښتانه يې قطغن زمين، مزار شريف، کندز، بغلان او پلخمري ته انتقال کړي وو. شېرخان ناشر، نازکمير دوی کندز اباد کړی و، هغوی هم پښتانه ورانتقال کړي وو. ښارې مځکې ابادې شوې وې، پلار مې دې الله په جنت کړي، ويل به يې لومړی دا ټول کندز ښار او ځنګل زار و. د وخت په تېرېدو سره ورته خلک راتلل او ښارې مځکې يې ابادولې. تاجکو، ازبکو او لږه کيو ترکمنو هم پکې ځای پرځای کلي ودان کړل. لارې او سړکونه ويستلشول، د خلکو تګ راتګ زيات شو.

بچې مـور مـې راتـه ویلـې ایلـه د دري کـالو بـه وې، چـې د (لتـه بنـد) پـه لاره پـه یـوه زوړ واګـون ګـاډي کـې پلخمـري تـه پـه دوه شـپو او دوه ورځـو کـې ورسـېدو او دا یـې هم ویـل، چې پـه زیاتـه لاره بانـدې مـې پـه خـره وړې وې. د هغـې وخـت سړکونـه خـو د نـن پـه شـان نـه وو، دلتـه بنـد او د واب مـیخ زریـن لارې خـو پـه غرونـو کـې پـه کـړپـو او ګـړنګونـو کـې تللـې وې. پـه زیـاتو ځـایونو کـې بـه خلـک لـه مـوټر نـه کوزېدل او پخپلـو پښو بـه تلـل. پـه څو شـپو ورځـو کـې بـه قطغـن تـه واوښـتل. پـه دغـو مځکـو کـې تـګ راتـګ ځکـه سـخت و، چـې شـرمخانو او لېوانـو بـه خلـک داړل. د خلکـو تـګ راتـګ ډلـه بیـز و، څـو تنـه بـه سره یوځـای کېـدل بیـا بـه لـه یـوې سیمې نـه بلـې سیمګې تـه تلـل. وروسـته بیـا یـو نـیم ګـاډی (مـوټر) پیـدا شـو. سړکونـه ووهـل شـول، د خلکـو لېږدېدنـه لـږه اسـانه شـوه. بچـی زمـا لـږ لـږ یـاد یږي، چـې لـومړی مـوړه پـه پلخمـري کـې اوسـېدلو. زه چـې کلـه رابـوټکی شـوم، پـه ښـو بـدو وپوهـېدم، پـلار مـې پـه حق ورسـېد. هغـه مـې مومنـد درې تـه راوړ، څـه مـوده پـس مـې مـور مړه شـوه، هغـه مـې هم خپلـې هدیرې تـه راوړه. څـه پیسـې مـې چـې درلـودې، د مـور و پـلار پـه مړینـه کـې ولګـېدې. زه لـه یـوه ورور او دوه خوېنـدو سره پـاتې شـوم. لـه بغـلان نـه مـو کنـدز تـه د تلـو نیـت وکـړ. پخپلـو پښو تـر کنـدوزه ولاړو. پـه دوه ورځـو کـې تـر کنـدوزه ورسـېدو. مـوږ پـه کنـدوز کـې پـوره یـو کـال تېر کـړ. د خلکـو سره بـه مـې د شـاړو مځکـو پـه ابـادولو کـې کـار کـاوه. هغـوی بـه غلـه دانـه راکولـه، یـو کـال وروسـته بیـا مزارشـریف تـه کـډه شـوو. د منـې شـپې ورځـې وې، هـوا مـخ پـه یخېـدو وه، هلتـه مـو یوځـای او بـل ځـای شـپې ورځـې تېرولـې، ترڅـو چـې یـوه وطنـدار لـه ځـان سره شـولګرې تـه بوتلـو او هلتـه مـو واړول. پـه دغـه وخـت کـې مـې ورور زلمـوټی شـوی و، خوېندې مې لا وړې وې.

څو کالـه مې لـه یـوه اربـاب سره کـار کـاوه. ورور مـې هم راسره پـه کـار کـې بوخـت و. هلتـه د نـاقلینو لـوی کلـی ابـاد شـوی و. شـاوخوا نـور د پښتنو کلـي ابـاد شـوي وو. هـر چـا ځانتـه مځکـه اخیسـتې وه، باغونـه جـوړ شـوي وو، هـره خـوا ښـه شـنه ښـکاریده. پـه درې کـالو کـې مې یو څه پیسې پیدا کړې، مځکه مې واخیستله، ما هم ځانته کلا جوړه کړه. د کلا مخې تـه مې بـاغ او باغچـه جوړه کـړه. ځانتـه مې واده وکـړ. ورور تـه مـې هم کـوژده وکـړه. لـږه مـوده پـس مـې څـو اسـتحقاقه ځمکـه نـوره واخیسـتله پـوره غلـه دانـه بـه کېدلـه. مالـداري مـې ډېره وه.

پـه دې وخـت کـې یـې رانـه اوبـه وغوښـتې ویلـې: بچیـه کـه تکلیـف کېـږي نـه، یـو کټـوری اوبه خو راکړه.

ما ورته یو جام اوبه راوړې، هغه په یوه ساه اوبه وڅښلې. جام مې ترې ونیوه، ما وې کاکا جانه ستا نوم څه دی؟

ده ویل خاورې شمس الدین.

ښه کاکا کیسه کوه.

ویلې: خدای ښه مالداري او زمینداري راکړه. ورور ته مې داسې واده وکړ، چې دوه شپې او ورځې مجلسونه کېدل، خوېندې مې هم واده شوې، الله رابانديې ښې شپې ورځې راوستې. هغه لږ غلی شو، بیا یې وویل خو اوس.. ! زر زر یې سترګې ورپولې، په ډېره یې لاس تېر کړ، په دغه حالت یې زما شک پیدا شو، ما وې کاکاجانه ولې؟ اوس څنګه؟ هغه بیا خپل سر واړاوه راواړاوه، وې ویل بچیه ورک یې کړه، په اوس خبرو کې څه خوند نشته دی.

په دې وخت کې دوکاندار یوه پیاله چای ورته راوړ، ما ورته د چایو پیاله ورکړه، هن کاکا جانه دا چای وڅښه، خو اصلي کیسه به راته خامخا کوې.

هغه دوه درې ګوټه له پیالې نه وکړل، خپل څادر یې د کوناټي نه لاندې کړو، وې ویل:

په اوسنیو کیسو کې ټولې بدبختیګانې دي، ښه څه پکې نشته، په غېر له بدو پېښو نه. غوږ ونیسه اوس به درته یو ازې خپله کیسه او د سترګو لیدلی حال ووایم.

زما درته غوږ دی کاکاجانه، کیسه کوه.

بچیه بلا دې واخلم رښتیا ده، چې د ظاهر شاه باچاهي ډېره ښه وه، ارامه ارامي وه، هر چا ښه هوسا ژوند درلود، دا خبرې نه وې، له داود خانی نه نیولې ان ترننه پورې یوه ورځ له بلې نه بدتره ده، جګړې دي، مرګونه دي، د کلیو او ښارونو ورانول دي، دا څه بدحال دی. موږ خو له پلار نیکه نه مسلمانان یوو، په همغه پخواني اسلام باندې مو ښه ټینګه عقیده ده. اوس خو هرڅه بدل شول، د طالبانو په وخت کې خو بیخي بل ډول کارونه وشول، ډېره لنډه ده، ډېره اوږده کړه. د اسلام دین یې په ډېره پورې غوټه کړو. اخر یې داسې کانې وکړې، چې د افغانانو تاریخ او فرهنګ یې په سین لاهو کړو د ټولې دنیا پام یې ځانته راواړااوه، نتیجه یې دا شوه، چې امریکا او انګرېزان یې راوخوځول او زموږ ملک یې پرې ونیو. په دې وخت کې یې شاوخوا پام وکړ، وې ویل: له ډاره څه نشو ویلی، ژړونه مو له سږو وینو نه ډک دي. اصلي خبرې ته راځم.

درې میاشتې مخکې مورږ د بلخ په شولګره کې وو، حالات ورځ په ورځ رابانډې خرابېدل. جګړه له یوې ورځې بلې ته ښه تودېدله. امریکایان او انګرېزان چې کله مزارشریف ته راورسېدل، په طالبانو یې سور اور راښکته کړ. شمالي ټولواله د دوستم ملېشې د امریکايي قواوو سره یوځای په طالبانو لاس پورې کړ، ښار یې لوټې لوټې کړو، ویل کېدل چې امریکایان بې پنجاه و دو د طالبانو په مرکزونو راغورزوي. دغه ظالم شی چې یې استعمال کړو، د طالبانو پېرمې وشلېدې. یره ته باور وکړه که دغه شی یې نه وای استعمال کړی، د طالبانو ماتې ګرانه وه. مرګونه او جنګونه کلیو ته راوغزېدل، د ګلیم جم او رباني ټوپک والا په کلیو راوختل، د پښتنو هر کلی به یې امریکايي فوځونو ته په ګوته کاوه، ورته ویلې به یې چې دا ټول طالبان دي. هغوی به هوايي بمونه پرې راغورزول، د کلیو بې ګناه خلک، ښځې، ماشومان او بوډاګان به یې قتل کړل. د پښتنو په کلیو کې څوک ژوندي نه دي پاتې.

یوه ورځ مې خپل آس زین کړو، د یوه خپلوان پوښتنې ته تلم. خپلوان څوک و، خو هغه زما زوم و. ډېر سخت ټپي شوی و، ما وی چې پوښتنه یې وکړم. په سره ډزه کې له کوره ووتلم، د هغه کور په بالاحصار کې و. کله چې زه هلته ورورسېدم، د بالاحصار په کلا سخته جګړه روانه وه. زه په چالاکۍ سره د زوم کور ته ورسېدم. د هغوی له کلا نه تور سرې راووتې، پام مې ورته کاوه ټولو ژړل. زه له آس نه کوز شوم، زر زر ورغلم. په دروازه کې مې لور مخې ته راغله، وارخطا له ژړا نه یې سترګې سرې آړولې وې، هغې سمدستي زما خواته رامنډه کړه او چیغې یې جوړې کړې، په غېږ کې مې ونیوله، ما وی څه خبره ده؟

ویل خبره له خبرې نه وتلې ده، بهادر خان یې نن ښخ کړ، بچې مې حېران پاتې شول. ما وې دا څه وای. په وارخطایي سره د ننه کلا ته ننوتلو، کتل مې چې کلا کې څو تنه سړي او ښځې سره ناستې دي، یو ملا هم په هوجره کې ناست دی، څوک چې نوي راځي، هغه یو د قران مجید سورت وايي او دوعا کوي.

په هوجره کې کېښناستم، څوک تلل او څوک به راتلل. په کلا کې ګڼه ګوڼه زياته وه. يوه سپين ږيري په جګ اواز وويل: ورونو راځئ، چې اوس نورو شهيدانو ته ورشو. ټول خلک پاڅېدل، له يوه سړي نه مې پوښتنه وکړه، ما وې وروره نور هم څوک مړه دي؟ هغه ووې چې په بالاحصار کې او نورو کليو کې بې شمېره خلک بې وژلي دي. دننه په بالاحصار کې مړي پراته دي، لا جګړه روانه ده، امريکايي او انګليسي قواوو د طالبانو بېخ ويستلى دى. طالبان خو څه کوې، د کليو بې ګناه پښتانه يې ټول قتل کړل. دا خلک د کلي نورو مړو ته ورځي. ما وې وروره زه به هم درسره ولاړ شم. هغه وې ولې نه راځه، چې ځو. هغه رانه زر پوښتنه وکړه، ويلې: وروره ته د کوم ځاى يې؟ زه د شولګرې د لوى کلي يم. د اختر محمد د زوى بهادر خان پوښتنې ته راغلى وم، له بده مرغه چې په مړي يې راواوښتم. مونږ لا په خبرو کې وو، چې مخامخ په يوه کوڅه ور روان وو.

تلو تلو وړاندې يو جومات مخې ته راغى. ډېر خلک پکې راټول شوي وو، چا اودسونه کول، څوک په لمانځه ولاړ وو. موږ هم زر زر اودسونه تازه کړل، جومات ته ورننوتلو. د ماسپښين جمعه ودرېده، په پاى کې ملا صاحب دوعا وکړه. ملا دا هم وويل: لاس پورته کړئ، چې الله تعالى له موږه دا شر پورته کړي. شهيدان دې خداى وبښي، هر څوک چې زموږه خاورې ته، زموږ خلکو ته په بدو سترګو ګوري، خداى دې پخپله خدايي سره واخلي. په اخر د دوعا کې ملا امام وويل: ورونو د شهيدانو ليدو ته به ټول ورشو، وخت کم دى، چې د ښخېدو وخت يې رارسېدلى دى. ملا مخکې شو او نور خلک ورپسې شول، د جومات ترڅنګه يوه کور کې درې تنه شهيدان شوي وو. لومړى د هغوى ليدو ته ورغلو، دوعا مو ورته وکړه. د بيا د کلي په يوه وړاندې کوڅه کې شپږ تنه شهيدان شوي وو. د يو تن صورت روغ و، مګر نور پينځه تنه بيخي چېېدلي وو. له پېژند ګلوى نه وتلي وو. خلکو خپلو کې سره غلي غلي ويل: هغه نور مړي لا د دېنه هم زيات خراب شوي دي. ما له يوه نه پوښتنه وکړه: انډيواله نور مړي هم شوي دي؟

هغه راته په ډډه وکاته، ته لا نه يې خبر؟ ما وى نه نه وروره زه د بل ځاى نه راغلى يم. سړي راته د کلي کوز سر کوڅې ته ګوته ونيوه، ويل: هغه لوړ چنار وينې؟ ما وې هو. د هغې چينار څنګ ته يوه ژوره سيمه کې يو کلى دى درويشت تنه پکې قتل شوي دي. دد غو مره مړو ښخېدل څومره ګران کار دى. بيا مې بله پوښتنه ونه کړه، يوه شومه چې پښتانه يې تباه کړل.

د کلیو ټول مړي ان تر ماښامه د تورتم لګېدو پورې ښخ شول. زه ناوخته د لور کور ته وخوزېدم، تورتم لګېدلی و، چې د هغوی کلا ته ورسېدم. په دروازه کې څو تنه هلکان ولاړ وو، چې یو تن پکې زما لمسی و. هغه د ننه ننوېستم. هوجره کې خبرې اورېدل کېدې. سر مې ورد ننه کړ، چې کتل مې خپلوان څو تنه سره ناست وو. ټول پخپل ځای ودرېدل، ما ورته د مړو د ښخېدو کیسه تېره کړه. هغوی وویل: مور هم دا دی اوس ترې راغلو. ښه شو ټول مړي خاورو ته وسپارل شول. اختر محمد چې د 65 کالو سړی و. هغه هم لږه شېبه پس راننوت. یو بل خپلوان ورته ډوډۍ راوړه. په هوجره کې ناست کسان ډوډۍ ته کښېناستل. له چای او ډوډۍ نه وروسته ځینې کسان کورونو ته ولاړل، یوازې اختر محمد او واړه یې پاتې شول. تر نیمې شپې پورې مې هغوی ته تسلي او ډاډ ورکاوه. شپه مې ورسره سبا کړه، سهار وختي مې آس زین کړو او له هغوی نه مې رخصت راواخیست او د کور په لور مې آس قمچین کړ.

ماښام تېر خپل کلي ته ورسېدم. څنګه چې د لوی لارې نه د کلي په لومړۍ کوڅه کې مې آس ورو کړ او په کوڅه باندې مخامخ روان شوم. لا یوه ټوټه مزل مې نه و کړی، چې وړاندې د کوڅې په منځ کې د خلکو ګڼه ګوڼه وه، تورتم و د ځینو کسانو سره لاټینونه و. د کوڅې بل اړخ ته روان و. په یوه سړي مې غږ وکړ: وروره ودرېږه، یوه پوښتنه درنه کوم.

هغه پښه نیولی شو، ودرېد. زه خواته ورنږدې شوم. وروره څه خبره ده، په دغه کوڅه کې ډېر خلک روان دي؟.

ولې ته خبر نه یې؟

نه نه زه خبر نه یم، خیر خو دی؟ خیر چېرته دی، د ملک کاکا دوه زامن یې د شولګرې په دوکانونو کې وژلي دي.

له آسه کوز شوم، سمدستي مې زړه درزا پیل کړه.

وروره د کوم ملک، د دې کلي خو یو ملک دی نو !

ملک افسر خان نه پېژنې؟

دا څنګه؟ دا کله؟ په مغزو کې مې کړنګ وشو. هغه زما تره یادوې؟

راځه نورې خبرې پرېږده، خو سیدا جان او میرا جان یې نن ماسپښین دواړه وژلي دي، سبا ته یې ښخوي.

نور نو په ځان پوه نه شوم، سمد ستي مې ځان ور ورساوه. آس مې په دېره کې وتاړه او زه د کلا دروازې ته ور روان شوم. دومره وارخطا وم، چې دوه ځلې د کلي دروازه کې راخطا شوم. پښې مې اړ و پړ شوې، نږدې رالوېدلی وم. په دروازه کې ورننوتلم، د ښځو ژړا او ویرونه مې مې غوږ ته راورسېدل. د کلا په دالان کې خلک راجمع وو. پام چې مې وکړ، وړاندې برنډه کې دوه جنازې پرتې وې. ښځې ترې شاوخوا ناستې وې. ټولو زه ولیدم، چې ورروان وم. زما په لیدو د ژړا غږونه یو انګور جوړ شو. وارخطا وارخطا مې ځان ورورساوه.

د دواړو جنازو د شهیدانو د کټونو په بازوګانو مې لاسونه کېښودل او ورپرېوتم. بیا مې ځان ونه پېژانده، تر ډېره وخته پوره په کلا کې د ساندو او ویرونو چیغې پورته کېدلې. کاکا مې راغاړې وت، سلګو نیولی و. هر چا په زوره زوره ژړل. لږ لږ په ځان پوه شومه، د کټ بازو ته چا کښېنولم، زړه مې راټینګ کړو، اوښکې مې پاکې کړې، ایله دومره مې له خولې ووتل: دا څنګه چل شوی دی؟

کاکا مې په ژړغوني غږ وویل: بچیه دا یې ماسپښین د شولګرې په دوکانونو کې وژلې دي. د کلي نور کسان یې هم وژلي دي. په دې وخت کې له بیرون څخه یو تن راغی، داسې یې وویل: هدیرې ته یې مړي راوړي دي، خلک په هدیره کې راټول شوي دي، ناوخته دی دا مړي رااخلئ. خلک له دواړو جنازو نه تاو شول، ښځو او نرو د کور لوی وړو ویر جوړ کړو. جنازې پورته شوې، د کلا تر دروازې پورې ترڅو چې جنازې وتلې، ویرونو کلا لړزوله. په بیړه سره جنازې له کلا نه ووتلې. د کلا په دروازه کې ښځې او ماشومان ودرېدل. د سیداجان او میراجان مېرمنو خپل ویښتان شکول او چیغې یې وهلې، ترڅو چې دواړه جنازې یې له سترګو پناه شوې. جنازې په منډه منډه خلکو هدیرې ته ورسولې. د هدیرې په څنګ کې لوی میدان و، نورې جنازې هم پکې ایښې وې.

د خدای مخلوق راغونډ شوی و، سپینږیري، تور ږیري، واړه ځوانان ټول د شاوخوا کلیو نه راغلي وو. د هدیرې په وړاندې ګوټ کې ځای پر ځای تور سرې هم ښکارېدې. عمومي جنازه وشوه، یوه د سپینو جامو ملا د خلکو مخې ته ولاړ و، وعظ یې کاوه. د وعظ په پای کې یې داسې وویل: وروڼو لاس پورته کړئ، الله ته سوال زاري وکړئ، ترڅو زموږ په وطن کې جګړه بنده شي. هر چا زموږ وطن وران کړو، اخر امریکا راپسې راغله. زموږ په خوار اولس یې خپلې وسلې ازمېښت کړې. اوس پرې وار د امریکایانو او انګریزانو دی. کلي او ښارونه یې چې څه پاتې وو، دوی په بمونو او راکټونو وویشتل. په دې لوټ شوي او تالا شوي ملک کې نور څه پاتې دي، چې دوی له موږه څه غواړي. خدایه څوک چې په موږه ظلم او ناروا کوي، له مخه یې تباه کړې. په دې وخت کې یوه تور ږیري سړي د ملا صاحب په غوږ کې یو څه وویل، ملا نورې خبرې د امریکا په باب ونه کړې، خوله یې ونیوله. یو حدیث یې تېر کړ، نورې خبرې یې په نیولي غږ وکړې. د شهیدانو جنازه وشوه، خلکو مړي پورته کړل او هدیرې ته یې هر مړی خپل خپل قبر ته یووړ. مړي ښخېدل او د قبرونو په سر ملایانو په جګ اواز د خدای کلام آوراوه. هر ملا د زړه له اخلاصه مسئلې کولې. چا خاورې ده مولې او په قبر یې شیندلې. ځینو له ځانه سره پټ پټ د شونډو په سر کلیمې ویلې. چا د مړو د قبرونو له پاسه څادرې نیولې وې. د قبرونو ترڅنګه وړاندې د شهیدانو خپلوانې، تور سرې ښځې یو تر بله نږدې ناستې وې. د هرې ښځې پرمخ اوښکې روانې وې. د یوه قبر څنګ ته د ښځو د ډلې په منځ کې یوه ښځه نورو ښځو له لاسه نیولې وه، خو هغې ښځې چیغې او نارې وهلې. همدا یې ویل: خدایه په دوستم او امریکا تندر راوارتوې! زما بچي یتمیان شول، الله کور مې وران شو، خدایه ته خو د ظالمانو کور وران کړې. همدا یې ویل او ستونی یې بند شو، اواز یې په ټپه ناست و، بې خودي پرې راغله. نورو ښځو په غېږ کې ونیوله او پرې راټولې شوې، هدیره کې بده ورځ جوړه وه، ژړا او چیغې وې.

په هديره کې د ټولو خلکو شونډې وچې وې، له خلو نه يې اسويلي باد ېدل.

مړي ښخ شول، دوعا وشوه. وروسته بيا د هديرې په سپين ميدان کې خلک ودرېدل او اخري دوعا او فاتحه وشوه. خلک له هديرې نه هرې خواته روان شول. په ټولو کليو کې يو شان خپګان و، د شپې له خوا د بالاحصار په کلا توده جګړه روانه وه. ډېر طالبان د ننه په کلا کې بند پاتې وو او مقابله يې کوله. تسلمېدو ته يې غاړه نه ايښوده. له شمالي ټلوالې او امريکايانو سره په سخته جګړه اخته وو. له دواړو خواو نه مړي زخميان کېدل. ځينې مړي زخميان به کليو ته راچلېدل، په بالاحصار څو ورځې جګړه کېدله. امريکايي عسکر له بالاحصار نه راتاو شوي وو، د ټانکونو او هوايي الوتکو غړمبا ټول مزارشريف لړزاوه. سبا ته وختي په کليو کې احوال ولګېد، وويل شول چې بالاحصار يې ونيو، طالبان يې تسليم کړل او ويې وژل.

او دا هم ويل کېدل، چې د طالبانو سره پاکستاني جنګيالي هم وو. مازديګر لمر په غړغړه و، يو زخمي يې په آس اچولی کلي ته راوړ. د زخمي په خوله کې ايله ېبله ساه وه، نور ختم و. يو زلمی چې د دغې کلي دا زخمي چې ېې راوړ، خلک ترې راتاو شول او پوښتنه يې ترې کوله. لومړی هغه هېڅ نه ويل، خو چې د کلي خلکو ډېر ټينګ کړ، پخپلو وچو شونډو يې ژبه وګرځوله. سترګې يې راوواستلې، دا سې يې وويل:

وروره د ځانونو غم کوئ، والله که مو ژوندي پرېږدي. د امريکايانو سره يوځای دوستميان او ټلواله يوځای په طالبانو پسې ګرځي، چې نوم پښتون مخې ته ورځي، ژوندی يې نه پرېږدي.

زمونږ خوا ته ښه رانزدې شو، په کراره يې مونږ ته داسې وويل:

فکر مو اوسه په دې وخت کې يوځای ډله مه درېږئ، همدا نن غرمه زه خبر شوم، چې له کليو نه پښتانه په يوه بهانه او بله بهانه بيايي، پام کوئ فکر مو اوسه. ښه به دا وي، چې پخپلو کورونو کې ونه اوسېږئ، ځانونه غېب کړئ.

د سړي په خبره مونږ د جومات چنې ته ولاړ کسان حېران پاتې شوو. خپلو کې مو سره وويل: درځئ چې اوس کورونو ته لاړ شو. سبا ته به په حالاتو ځانونه پوهوو.

شپه د کلیو خلکو باندې په وېره او ډار تېره شوه. سهار شو، ما ځان لږ وختي د جومات مخې ته ورساوه. کتل مې چې په وستل کې درې څلور تنه کلیوال ناست دي سره غږېږي. زه د هغوی خوا ته نږدې ورغلم، سلام مې واچاوه ورسره کښېناستم. هغوی د حالاتو په باب سره خبرې اترې کولې. وړاندې په کڅ کې په نرۍ لاره یو سړی په آس سور راروان دی. موږ ټول د هغه په تماشه شوو. موږ پوهېدو چې دغه سړی خامخا د کلي دی، کوم نوی احوال به یې راوړی وي. موږ لا په دې سوچ کې وو چې هغه زموږ نه وړاندې د کلي په لویه دروازه راننوت. د وستل ترمخه په لاره راروان و. کله چې موږ ته راورسېد، له آس نه کوز شو. موږ ټولو هغه وپېژانده چې هغه د کلي یو سړی و، زوی یې په بالاحصار کې له طالبانو سره عسکر و. هغه خپل آس ودراوه او زموږ خوا ته راغی. سلام یې واچاوه، موږ ورته سترې مشي وویلې. زموږ له ډلې نه یو تن ډېر بې واره و. دستي یې ترې د هغه د زوی پوښتنه وکړه. ویلې لومړی دا ووایه چې زوی دې ژوندی دی که نه؟

هغه چې رنګ یې زېړ آلوتی و، شونډې یې وچې وې، خپله ژبه یې په وچو شونډو وګرځوله، ویلې نه؟ ډېرې پوښتنې مې له یو بل نه وکړې، مګر هېچا راته څه معلومات رانکړ. ببګا مازدیګر ټول بالاحصار تسلیم شوی دی، کومو کسانو چې مقاومت کاوه، هغوی یې نیولي دي، زیات پکې مړه دي.

ما وی وروره ته خو پوره کیسه وکړه، څنګه چل شوی دی؟

هغه د بالاحصار پلو مخ واړاوه، ویې ویل: وروره د محشر ورځ تېره شوې ده. پرون په بالاحصار الوتکو بمبارۍ کولې او لاندې توپونو او ټانکونو په بالاحصار اور بل کړی و. د ماسپښین نه وروسته جګړه ودرېده. په بالاحصار د دوستم او رباني دوی عسکر وروختل. خارجي قواوې هم د بالاحصار په شاوخوا کې وې. دومره مخلوق مړ شوي دي، چې په زرګونو طالبان وژل شوي دي. حېران دې ته یم چې په مړو به څه کوي، ځکه چې هغه خو د ښخولو نه دي او نه څوک شته دی، چې دومره قبرونه اوباسي، خو خلکو سره خپلو کې ویلې چې مړي په بیلدوزرو ښخوي. کندې ورته اوباسي او مړي ورته ورګوزاروي. ډله ییزو قبروو کې یې وراچوي، ژوندي چې څوک پاتې دي، هغوی زندان ته بیایي.

په ټولو کليو کې پښتانه رانيسي او له کوره يې باسي، له ځان سره يې بيايي. دومره خلک يې نيولي دي، چې د پېنځه شپږ زرو نه خامخا زيات دي. دا خو ټول طالبان نه دي، خو چېرته چې يې پښتانه پيدا کړي دي، نيولي يې دي. زه په همدې خاطر نن دلته راغلی يم، چې دا پاتې پښتانه خبر کړم، چې د ځان غم وخوري، که نه نو خبره خرابه ده، هو خرابه ده !.

دوعا وشوه، له جومات نه خلک خواره شول او خپلو کورونو ته لاړل. زه هم خپل کور ته راغلم. د ماښام له ډوډۍ نه وروسته په دې شپه تر ډېره کښيناستم. ماشومان او مېرمن مې ويده شول، زه هم پخپل کټ کې پرېوتم. ما لا ډېره نه وه لګولې چې د کلي سپو غپا جوړه کړه. غوږ مې چې ونيوه، د کلي په هره کوڅه کې د سپو غپا زياتېده. زه له کټه راجګ شوم او د کور برنډې ته راووتم. د کلي شاوخوا ته مې پام وکړ، سپو همغه شان غپلې. د کلي د کڅ سرته په سرک کې موټرې د کلي په لور راروانې وې. سړک زموږ د کلي ترڅنګه تېر شوی و، ما ښه ورته ځان ځير کړ. ما وی چې دا به د دوستم دوی عسکر وي، چېرته به ځي. د موټرو څراغونه به کله ګل شول او کله به ولګېدل. سړک خو بې له هغې کندې کندې و، ما فکر کاوه، چې دا موټرې به لوړو ژورو کې خېږي او کوزېږي، ځکه يې سترګې نه معلومېږي. خو هغه د دوی خپل مانور و. ما هېڅ فکر نه کاوه، چې ګنې دوی به کلي ته راځي او خلک به له کورونو نه وباسي. موټرې راروانې وې او سپو هم ډېر غپل.

زه لاړم ببرته مې ډېره واچوله، نسوار مې لا خوله کې دي، ښه پوره وخت په سوچ کې لاړم. يوه شېبه وروسته مې شور او غرپا تر غوږ شوه. بيا مې سر له کړکۍ رابهر کړ، لاندې کوڅه کې هرې دروازې ته وسله وال سړي ولاړ دي، د کلي منځ ته مې چې سترګې واړولې، شور او غالمغال دی. د مازديګر د بوډا سپين ږيري خبره مې نبغه زړه ته ودرېده. تر مازديګر ناوخته د جومات په شاوخوا کې د کلي خلک خپلو کې سره جرګه جرګه کېدل، همدا بې ويل چې څه چاره ولټوو. اوس خو خبره زموږ سرته راغلې ده. ښځې او کورونه خو نشو پرېښودلی. هرڅه چې رابانډې کېږي، کېږي به ! مرګ مو قبول دی، خو دا شرم نشو قبلولی.

په تاریخ کې به مو بچو ته پېغور پاتې شي. تر ناوختــه همدا فیصله وشوه، چې په همدې خپل کلي کور کې به ناست یو مرګ وي او که درد، همدلته به یې تېروو. هلته وړاندې د جومات په برنډه یو زوړ بوډا سپین ږیری ناست و، خپلې تسبیې یې اړولې. خلکو ته یې مخ راواړاوه، ویې ویل: هلکانو پام کوئ دا ترکمن او ازبکان مو نه پرېږدي، موقع ورته په لاس ورغلې ده، په هر سبب چې وي دا ځل پښتانه بې مرګه نه پرېږدي. تاسې خپل اتفاق او بیا لارې ګودرې ګورئ. اګرچې پښتانه بې اتفاقه قوم دی، دا ټولې نادودې یې پخپله په ځان راوستې دي، که دوی لږ په اتفاق وای، مشر او کشر یې معلوم وای، د بل په د سیسو نه غولېدای، دا سې حالت به پرې ولې راتلای؟

اوس پخپلو کې سره یو شئ، یوه خبره غوټه کړئ او بیا پرې عمل وکړئ که نه نو دا ځل بیخي دل کېږئ. د بوډا خبره چې خلاصېده، ملا د ماښام اذان وکړ. خلک په جمعه ودرېدل، د لمانځه په پای کې ملا امام دوعا وکړه او د دوعا په اخر کې یې وویل: ورونو لاس پورته کړئ، چې الله پاک سوله راولي، زموږ د مسلمانانو خو ددې زورور ظالم سره زور نه رسېږي، خدای دې پخپله خدایي سره مسلمانانو ته بری ورکړي. دا ځل پښتانه بې مرګه نه پرېږدي.

زه له په دې فکر او سوچ کې وم، چې د کلا دروازه وټکول شوه. مېرمن مې راجګه شوه، ویلې سړیه پاځه دروازه ټکېږي. زه له کټ نه پاڅېدم، ښځې ته مې وویل: تاسې مه وارخطا کېږئ، کېدای شي د کلي څوک وي او ماسره یې څه کار وي. زه راښکته شوم و شاته مې مېرمن هم راپسګې جوختــه راروانــه وه. د کلا دروازه مې خلاصه کړه، کتل مې چې شپږ تنه ټوپک والا ولاړ دي. مېرمن مې چې دوی ولیدل، په چیغو یې لاس پورې کړ. دغسې چیغې د کلي په هر کور او کوڅه کې اورېدل کېدې، سړو وویل: خوارجان ګریه نه کن، شوهرت زود پس می آید !.

ما یوازې خپلې ښځې ته همدومره وویل: دروازه کلکه کړه، زه بېرته راځم! زه دوی له ځان سره روان کړم. دوی راته یوازې دا وویل، چې د کلي ټول خلک یې غوښتي دي، په زړه کې دې بل څه تېر نشي. ماته د بوډا خبره بیا نېغه مخې ته ودرېده. روان یې کړم، د کلي د هرې کوڅې نه یې خلک راوېستلي وو او د سړک په خوا روان وو. موږ هم سړک ته ورسېدو. په سړک ډېرې موټرې ولاړې وې، د کلي ټول خلک یې سړک ته راوستل، یوازې د وسله والو نه یو چا غږ وکړ، وې ویل: "برادران شما را قوماندان صاحب خواسته چیزی ګپ میزند، دیګر هیچ ګپ نیست".

نور يې هېڅ ونه ويل. د کلي ټول خلک يې په موټرو کې کښېنول او د مزارشريف بالاحصار په لور يې حرکت وکړ.

موټرې خو څه عسکري وې او څه چکلې لارۍ وې. ټول کلی په ژړا او چيغو پاتې شو، سپو هماغه شان غپلې چې موټرو حرکت وکړ. په هر موټر کې وسله وال د کلي د خلکو سره کښېناستل، د بالاحصار په لوري موټرو حرکت پيل کړ.

زه يې هم يو موټر ته وخېژولم، په هر موټر کې د کلي خلکو يو تر بله سره پېژندل. زموږ سره په موټر کې هم ټول بلدي کسان ناست وو، توره شپه وه، تورتم کې يو بل سره نه ليدل، مګر يو بل سره به چې خبرې وکړې، په موټر کې ناستو کسانو به هغوی او چت وپېژندل. لږه شېبه چې موټرو لار ووهله، خلک زموږ په موټر کې غلي ناست وو. ناڅاپه د موټر له يوه ځاي يوه تن داسې وويل: د طالبانو دې خدای کور وران کړي، د هېچا يې نه منله، ټول پښتانه يې پرې قتل کړل. خپله خو قرانګو که به د اسلام او پښتونوالي نښه ورکې وه، خوشې ټولې دنيا ته يې پښتون سپک سپاند کړ. ګورئ په دا نيمه شپه ټول کلی يې له خلکو خالي کړ. ای وروڼو په دې ښه پوه شئ، چې موږ او تاسې مرګ ته بيايي. په موټر کې ناست کسان ټول پوه شول، چې دا خو د کلي (ميراب) صاحب دين اکا دی. په دې وخت کې يو تن ټوپک والا پرې ګراغوټه شو، په کونداغ يې وواهه. صاحب دين اکا يو اخ وکړ. په موټر کې ناستو کسانو ټولو په يو اواز ټوپک والا ته ويل: مه چې د کلي ميراب ونه وهې، دی خو طالبان يادوي، تاسې يې خونه ياست ياد کړي. دا خو د ټول کلي خدمتګار غريب سړی دی، ولې دې په کونداغ وواهه، دومره د پښتنو ټکولو ته تږي ياست؟

ټوپک والا په قهر او غضب وويل: ګپ نزن، شما طالبای بی فرهنګ وحشی!

ټولو په موټر کې ناستو کسانو ورته وويل: خوله دې سمه خوزوه، ردې بدې مه وايه!. يو تن کليوال وويل: وروڼو ده سره ځان مه سموئ، پرېږدئ چې چېرې مو وړي، نورې خبرې به هلته د دوی مشرانو سره وکړو. هغه بيا وويل: "والله اګر به ګپ زدن ات بماند ".

د هغه له دغې خبرې سره ټول چوپ او غلي کښېناستل. موټر روان و، ډېره لاره يې ووهله. ترڅو چې د مزارشريف بالاحصار ته وررسېدو. موټرې ودرېدې، شپه هم په وتو وه، چرګانو اذانونه کول، چې مونږ د بالاحصار دروازې ته مخامخ په سړک ودرېدو.

یوه شپه په موټرو کې ناست وو، له موټره مې چګې پام کاوه، د بالاحصار مخې او شاوخوا دومره ډېرې موټرې او خلک لیدل کېدل، چې هېڅ په شمېر کې نشوای راتلای. یو تن زموږ موټر ته نږدې راغی، د موټر سیټ کې یې کوم یوه سره څه وویل او بېرته لاړ. لږه شېبه وروسته وسله وال د سړک دواړو غاړو ته ودرېدل، د بالاحصار د کلا دروازې پورې پر سړک ټوپک په لاس عسکر ولاړ وو. شپه ووته، رڼایي ولګېده، هرڅه لیدل کېدل. ټانکونه او توپونه ځای پرځای ولاړ وو، وړاندې امریکایي عسکر ښکاره ترسترګو کېدل، له درېشۍ او وسلو نه او چت پېژندل کېدل. زما زړه کې دا تېرېدل، چې امریکایان خو شته دی، په موږ به څوک ظلم نه کوي. له موټره راښکته شو، په سړک یې مخامخ د بالاحصار د کلا دروازې ته روان کړو. زموږ د کلي خلک یې ټول په سړک روان کړل. کتل مې چې د بالاحصار د کلا په دروازه خلک ورننوتل. کله چې موږ دروازې ته ورنږدې شو، څو تنه خارجي کسان او د دوستم او رباني یوه ډله قوماندانان او مهم کسان ولاړ وو. دروازه کې وسله وال کسان په داسې حال کې و، چې چا په دروازه کې د ننوتلو په وخت کې خلک شمېرل د یوه تن سره قلم او کاغذ په لاس کې و. ځینو وسلې تیارې نیولې وې، له دروازې به دوه دوه تنه دننه ورننوتل.هغوی به زر زر شمېرل. زه چې دروازې ته وررسېدم، دویم تن راسره زموږ د کلي یو خیاط (کالي ګنډونکی) ملګری شو. هغه د ننوتلو په وخت کې ماته وکتل او ما هغه ته. له دروازې تېر شو. دننه لاړو، چې پام مو وکړ، دننه د بالاحصار کلا خو پخوانۍ عسکري کلا ده، چې بې شانه لویه ده، په زرګونو خلک پکې ځایېږي. دننه پکې ودانۍ ډېره ده، موږه چې لږ وړاندې ورتېر شو، ټوپک والا ودرولو. شاته مې چې پام کاوه، زموږ د کلي خلک ټول ولاړ وو. پنځوس متره وړاندې د کلا دیوال ته څیرمه بې شمېره ډېر خلک ناست وو، څو تنه وسله وال ورته ولاړ وو. مخامخ د یوې لویې ودانۍ په غټو کوټو کې د خدای مخلوق ناست وو. همدا شان په دواړو چپ او ښي پلو څو متره وړاندې کوټو کې یې طالبان اچولي وو. ما چې په کلا کې دننه دا د خدای مخلوق ولید او ټول حالات مې له نظره تېر کړل، پوه شوم چې دا دومره ډېر خلک یې تش د طالبانو په نوم راوستلي دي.

موږه سره په کلا کې دننه سمدستي بل ډول چلند کېده، نه مو چا خبرو ته غوږ ایښوده او نه یې راته د انسانیت په سترګه کتل. لمر راوخوت، موږ لا همغسې ولاړ وو. ځینې کسان چې بې وسه وو او یا سپینږیري و، هغوی ځای پرځای ناست وو. په دې کې دوه وسله وال راغلل او داسې یې وویل: اوغانا بشیند.

مور، پخپلو ځایونو کښېناستو. د ورځې تر دولسو بجو پورې ځای پرځای ناست وو. اوبه او ډوډۍ یې نه راکوله. ما چې د کلا د ټولو راوستلو خلکو او طالبانو په ګډون اټکل وکړو، تقریباً شپږ زره کسان به وو. د ورځې له دولسو بجو نه وروسته یې اوبه راوړې. هر چا اوبه وڅښلې، خو همدا به یې ویلې: د خپلځایه مه ښوربږئ. هر څوک باید پخپل ځای کښېني، بله خبره نشته دی، همدا نن تاسې د مزار ښار ته بیایي. هلته کومه عمومي غونډه ده، د خبرو اترو لپاره غونډه جوړه شوې ده.

یوه تن په ناستو کسانو کې ورناري کړې: وروره بې له هغې مو وژنئ، دومره خو وکړئ، چې لږ خواړه او اوبه خو راته راوړئ، له لوږې او تندې مو ولې وژنئ. وسله وال چې اصلاً ازبک ښکاريده، خېرن لنګوټۍ یې له سره تاو کړې و، د نسواري بخمل اوږد کمیس یې په تن و، لنډ پرتوګ او زاړه عسکري بوټان یې په پښو و، چیته پوزه او شنې بخنې سترګې یې وې، لنډه کۍ ږیره یې وه. د ډېرشو کالو به و، له نورو نه دی لږ د انصاف خاوند و. ویلې: برادرا از انجا از چاه در سطل آب بیارید، مگر درینجا نان مان نیست.

دوه تنه ګرندي پاڅېدل او به پسې ولاړل. د هر چا خوله وچه وه، ځکه چې ډېرو خو نسوار اچول او بېرته یې توکول. د کلي خلک له خپلو ځایونو نه راوخوځېدل. یوازې خو زموږ د کلي خلک نه وو، په دې کلا کې یې د ډېرو کلیو خلک راټول کړي وو. طالبان هم پکې وو، مخکې چې څه طالبان په دې کلا کې اوسېدل، هغوی څه وژل شوي وو، څه زخمیان او ځینې یې ژوندي په کلا کې رابند کړي وو. د کلیو خلک یې چې ټول پښتانه وو، نه طالبان، ولې د طالبانو په نوم یې راوستي وو او په کلا کې یې اچولي وو. امریکایانو ته یې ویلي وو، چې دا ټول طالبان دي او القاعده دي.

زه ټینګ نشوم، له خپلو کلیوالو نه وړاندې لاړم. د بالاحصار د کلا دننه نورې ودانۍ دوه پوړه او درې پوړه جنګي برجونه بې درلودل. په کوټو کې او هم دباندې مچ مېږي خلک خوزېدل. دا خلک ټول یا طالبان او یا د کلیو خلک یې راوستلي و. هر چا ته مې غوږ ونیوه، چې څه وایي. چا به ویلې ساعت پس به جرګه جوړېږي، موږ ټول به پکې ګډون کوو. دا خبره به زیاتره د کلیو د خلکو له خولې ګراوتله. ځینو به ویل په عمري بند مو بندیان کوي او چا به ویلې په قران که به نور ترې د ژوند څکه وکړئ. طالبانو خو هسې ګلونه نه دي کرلي، چې ګنې مونږ به روغ پرېږدي. کاشکې د پښتو او پښتنو لپاره یې خو څه کړي وای. ځینې مې ولیدل هېڅ یې نه ویل. تور مخي ږیرې یې رسېدلې څه چې له نامه نه هم تېرې وې.

اوچت ښکاربدل، چې پنجابيان دي. پخپلو کې به يې سره غلي غلي خبرې کولې، له لوړې او تندې نه بيخي "پړې" شوي وو.

ما چې د بالاحصار د خلکو حال احوال واخيست، پوه شومه چې نه کومه جرګه شته او نه دي خلکو سره انساني چلند کېږي. دا ټول به بندي کوي او يا به يې وژني. په دغه کلا کې دوه ورځې مخکې د طالبانو او شمالي ټلوالې ترمنځ سخته جګړه شوې وه، چې په پای کې امريکايي الوتکو پرې بمباري کړې وه. طالبان يې څه وژلي وو او ځينې يې ژوندي تسليم کړي وو.

يو تن طالب مې وليد، چې د يوه ديواله ترڅنګه ناست و، په لاس کې يې خدازده د څو ورځو وچه يوه مړۍ ډوډۍ نيولې وه، په يوه ډډه ناست و، يوه پښه يې زخمي شوې وه، په ټوټه يې ترلې وه، خو وينې ترې راوتلې وې. دی لګيا و په وچه ډوډۍ يې شخوند واهه. خواته يې د اوبو خاورينه کوزه ايښې وه، په وچه مړۍ پسې به يې د اوبو ګوټ کاوه. زه د هغه په لور ورروان شوم، هغه کوزه په سر پورته کړه، اوبه يې وڅښلې. ماته يې راوکاته، سترګې يې چخنې، زيړ ږېښېلې رنګ خيرنې جامې، د مخ هډوکي يې له ورايه نېغ راختلي وو. کوزه يې پر ځمکه کېښوده، زه خواته وروړسېدم. زما خو جامې پاکې او ظاهري بڼه مې لا تازه وه. هغه راته متوجې شو، خپلې سترګې يې راښخې کړې، ما سلام وروا چاوه، هغه وعليکم ووايه. خواته يې کېښېناستم، هغه راته همغسې په ځير ځير کتل. ما وی وروره اجازه ده، چې خوا ته دې کېښېنم؟. هغه وی ولې نه کېښېنه وروره ! زما تلوسه وه ما وی چې د پښې د زخم پوښتنه ترې وکړم. په کرار مې ترې وپوښتل: وروره زخمي شوی يې؟ هغه وی: هو دا پښه مې لګېدلې ده. ما وی ماته خو نه ده؟ هغه خپل اوښکې لړ کوږ غوندې کړو، لاندې يې خپلې پښې ته وروکتل ويلې وروره پښه مې له زنګانه نه کوزه ماته ده.

دا څنګه ولې ماته شوه؟

همدلته پاس په هغه برج کې ناست وم، نور ملګري مې هم راسره وو، هغوی راته شهيدان شول او زه په دې پښه ولګېدم. کاشکې زه هم مړ وای، شهادت به مې پر نصيب شوی وای، له دې حال نه به خلاص وم.

دلته تاسې څو تنه وئ؟

موږ پردې کلا کې بالا له دوه زرو نه زيات طالبان اوسېدلو. ده له دې خبرې سره جوخت وويل: وروره ته هم طالب يې که څنګه؟

ما وی نه وروره زه یې د خپل کلي خلکو سره دلته راوستلی یم. بېګاه یې نیمه شپه راوستلو او په دې کلا یې راننو ېستلو.

ده وی هو نو اوس پښتانه کله پرېږدي. د هغه رنګ کې لړه سورخي پیدا شوه، خپله پښه یې په یوه لاس ونیوه، له خپله ځایه لږ وخوځېده، ویې ویل: ارمان دی چې له دا طیارو او بې پنجاو دو سره نه کېږي، موږ خو خپل وس وچلاوه، خو نه وشوه ! بالا نو نور نه یم خبر چې په ګرد افغانستان کې به څه حال وي؟ موږ خو نو دلته اوبایلوده.

وروركيه ښه نو دا دومره طالبان چې په دې کلا کې وو، هغوی څه شول؟

ټول څه مړه او څه یې ژوندي اسیران کړل. مړي یې په موټرو کې وو ېستل، خبر نه یم چې چېرې به یې وړي وي. دومره مې لیدل، چې موټران به یې ځینې ډکول او له بالاحصاره به وتل. دلته خو خالي په شمار څو تنه زخمیان او یو څو کسان روغ پاتې یو. دا کلا خو داسې ډکه نه وه، دا نور طالبان یې په دا دوو ورځو کې سره راوستل. وروره په دا دوو ورځو کې بل شان حال دی. په زرګونو طالبان بې چاره ګان یې له دې کلا د بالاحصار نه یوو ړل. نور هم ورپسې راولي او دوباره یې بېرته په دا لویو کانتینرو کې چېرې وړي. پري خبر نه یم، چې څه به پرې کوي؟

هغه درد ونیو او ښي لاس یې په خپله پښه کېښود او ښکته یې ورته وروکتل. په دې وخت کې یو تن زموږ کلیوال په ما پسې راغی، ویلې راځه چې خلک دې غواړي. له زخمي طالبه مې اجازت راواخیست او خپلو کلیوالو ته خواته راغلم.

یوه راته سمد ستي وویل: انډیواله راځه لیرې لیرې مه ګرځئ، اوازه ده چې کوم امریکایي هیئت راځي، څه خبرې لري. یوه بل د کلي مشر سپین ږیري وویل: رښتیا ده زموږ د کلي ټول ورونه باید په همدې ځای کې سره راټول یوو، چې له نږدې نه ورسره خبري وکړو، چې زر مو رخصت کړي، ټول کلی یوازې ښځو ته پاتې دی، ښځې او ماشومان به څه وکړي؟. په دې وخت کې یوه بل کلیوال پرې غږ وکړ، ویلې: کاکا همدا ته به ورسره خبرې زموږ د ټولو په نمایندګۍ وکړې. د کلي نایي اکا خاورین نړېدلي دیواله ته تکیه وهلې وه، پرت لاړي او نسوار بې له خولې تېر وارتول، همغه سپین ږیري اکا ته یې وویل: پردل اکا نور موږ د لوږې نه مرو، هر څوک چې راغلل او خبرې دې ورسره کولې، لنډې لنډې خبرې ورسره وکړه، چې له دې عذاب نه خلاص شو. یوه بل زلمي وویل: موږ خو نه طالبان یو او نه د هغوی ملګري، مونږ خو یې په خدای قسم دی په دې راوستي یو، چې پښتانه یوو !

موږ ځوک او طالبان څوک ! پخپلو خبرو کې احساسات شو. سترګې یې سرې واوښتې، موږ امریکایان څه پېژنې، خو همدوی مو ورته ورښایي. موږ تل له خپلې لمنې نه اور اخیستی دی، موږ نه خارجیان څه خبر دي. لږ شان غلی شو. بیا یې وویل اوس نو هېڅ نشو کولای، هرڅه چې کېږي، هغه به کېږي. نور پخپل ځای غلی پاتې شو. ما زدیګر رانږدې شو ، ځوک رامعلوم نشول. ما خپلو کلیوالو ته وویل: که ستاسې اجازه وي، زه به له هغه دروازې سره چې ولاړ ټوپک والا دی، پوښتنه وکړم، ګوندې څه معلومات خو به راکړي.

ټولو راته ووې: ورشه ولې نه یو څه خو به درته ووایي. زه په منډه له دوی نه روان شوم او د کلا دروازې په لوري وخوځېدم. زه ورو شان پښه نیولی شوم. کتل مې چې دوه تنو بیرون په سرک مخامخ د کانتینرو کتار ته اشاره کوله. مخامخ دروازې ته د کانتینرونو کاروان ورو ورو راروان و. ما ورپسې سر ونه ګراوه، خپلو کلیوالو خواته راروان شوم. لا خپل ځای ته نه وم رسېدلی، چې څو تنه طالبان وړاندې د کوټې دیواله ته سره ولاړ وو. په زوره زوره یې چیغې کړې ، ویلې ای مسلمانانو وروڼو ، ګورئ چې د هر یانو بیا کانتینرې راوستې، دا درې ورځې سر په سر دوی طالبان او نور د کلیو بې چاره پښتانه مسلمانان په کانتینرو کې اچوي او چلوي یې. خدای خبر، چې چېرې یې وړي. دا دی ورته ګورئ په موږ او تاسو پسې دا کانتینري راوستي دي. د طالبانو په دغه خبرو ټول خلک لږ وارخطا غوندې شول. لا لږه شېبه وتې نه وه، چې دروازې ته نږدې د دروازې خولې ته لومړنی کانتینر ودرېد. یوه ډله وسله وال کسان، چې له ښې او جامو نه ښکارېدل، چې ازبکو ترکمن، هزاره او نور تاجکان وو ، مشران یې مخکې او نور ورپسې له دروازې نه دننه راننوتل. ما چې له خپلو سترګو او نظر نه تېر کړل، تقریباً د شلو تنو په شمېر کې راتلل. د کلا دننه ولاړل، وړاندې په کوټو کې طالبان پراته و، ما دا خیال کاوه، چې ګنې څو سوه کسان طالبان به په کلا کې وي. خو کله چې یې هغوی له کوټو نه راوویستل او دروازې په لور یې راروان کړل، د کلا په منځ کې د دوو موټرو په اندازه سړک تېر شوی و ، پېنځه پېنځه تنه کتار یې طالبان په دغه سړک ودرول. دا سې کسان هم پکې وو ، چې د مرګ تر سلګۍ رسېدلي و ، له چانه وینې روانې وې، چا فریادونه کول. د ټولو رنګونه زېړ زعفران ښکارېدل، وچې شونډې، خیرنې جامې، د هر یوه بدن لکه وچ لرګی داسې شوی و ، چې هر څو مره کلک زړه وای، د هغو پر دغه حالت اوبه کېده.

زمـوږ د کلـي خلـک دروازې تـه د پېنځـو سـوو متـرو پـه وړانـدې پـه لويـو لويـو کوټـو کـې سـره ناسـت وو. پـه دغـه وخـت کـې دوه تنـه ټوپـک والا زمـوږه د کوټـو دروازو کـې ودرېـدل. ويلـې بيـرون مـه اوځـئ اجـازت نـشته دی. مـوږ لـه کړکيـو نـه د طالبـانو کتارونـه ليـدل، چـې د کـلا مـنځ سـړک کـې يـې پـه کـرار سـره دروازې خواتـه روان وو. د عقـل نـه وتلـی کـار و، ځکـه دومـره ډېـره يـې لـه کوټـو نـه رابهـر کـړل، چـې تعـداد يـې اټکـلاً زرګونـو تنـو تـه رسـېده. دوه ورځـې مخکـې يـې هـم پـه زرګونـو نـور لـه همـدې کـلا نـه وړي وو. زمـوږ د کلـي خلکـو چـې پـه کړکيـو کـې يـې ورتـه کتـل، حېـران او هـک پـک پـاتې وو. يـو بـل تـه سـره ويـل: ای دا بـه چېرتـه بيـايي؟ بـل بـه پـسې بـل تـه ويـل: طالبـانو هـم پـه کوټـو کـې ناسـتو کـسانو تـه ورکتـل. دوی پوهېـدل، چـې مـوږ هرومـرو مـرګ يـا زنـدان تـه بيـاي. خـو نتيجـه هېڅـا تـه نـه وه معلومـه. مـا د کـلا لـويې دروازې تـه دوه سـترګې ځلـور کـړې وې، مـا وی چـې دا دومـره مخلـوق بانـدې بـه اوس څـه کـوي؟ د کتـار سرتـه څـو تنـه نـور غټـان او د ټلـوالې مـشران راورسـېدل. خارجيـان هـم پکـې وو. پـه دروازه کـې ودرېـدل، د طالبـانو لـومړنی سـر آن دروازې تـه رسـېدلي وو. پـه دې کـې دروازه خلاصـه شـوه، طالبـان يـې کـانتينر تـه ورپورتـه کـول. لـومړنی کـانتينر چـې ډک شـو دروازه يـې ورپـسې شـاته بنـده کـړه، او ښـي لـور تـه يـې حرکـت وکـړو، وړانـدې ودرېـد. ورپـسې بـل رامخـې تـه شـو، هغـه هـم د سـترګې پـه رپ کـې ډک شـو او د لـومړني کـانتينر تـر شـا ودرېـد. پـه دغـه ترتيـب سـره ښـه مـې شـمارل (27) کـانتينره ډک شـول او بيـا د کـانتينرانو کتـار ښـي لـور تـه پـه حرکـت پيـل وکـړ. دروازه بېرتـه دوبـاره پـورې شـوه. د طالبـانو کتـار چـې د کـلا مـنځ سـړک يـې پـه خپلـو ليکـو ډک کـړی و، لا نيمـايي تـه نـه و رسـېدلی. مـازديګر نـږدې و، زمـوږ يـوه کليـوال پـه دروازه کـې ولاړ وسـله وال تـه وويـل: وروره د لمانځـه وخـت دی، مـوږ تـه اجـازه وکـړه، چـې اودسـونه وکـړو. هغـه وويـل: ماتـه دا اجـازه نـشته، قومانـدان صـاحب چـې راغـی، لـه هغـه نـه اجازه واخلـئ. هـر څـومره زاری يـې چـې ورتـه وکـړې، هغـه کلـه منلـه، پـه کوټـه کـې خلکـو تـيمم وواهـه او د مـازديګر پـه لمانځـه ودرېـدل. د مـازديګر لمانځـه نـه وروسـته کتـل مـو چـې د کـانتينرو کتاربيـا راغـی. بيـا يـې هـر کـانتينر تـر خـولې پـورې لـه طالبـانو نـه ډک کـړ او روان شـو. مـوږ هـم ورسـره عـادي شـو. دريـم ځـل وروسـتنی کتـار چـې راغـی، لـه پـاتې طالبـانو نـه ډک شـو او لاړ. ماښـام نـږدې و، يـوه مـلا اذان وکـړ او پـه کـلا کـې پـاتې خلـک پـه جمعـه ودرېـدل. د څـو کليـو خلـک لا د بالاحـصار پـه کـلا کـې پـاتې وو. د ماښام له لمانځه نه وروسته خړنی لګېدلې وه، چې بيا د کانتينرو کتار راورسېد.

دروازه خلاصه شوه، څو تنه ټوپک والا راننوتل، څو تنه بې زمونږ خواته راغلل او څو یې د نورو کلیو خلکو پسې چې وړاندې په کوټو کې ناست وو، ورغلل. لومړۍ یې هغوی راوویستل او د همغه شان مخکیني کتارونو غوندې ي په سړک ودرول. بیا یې موږ ورپسې له کوټو نه بهر کړو او په هغوی پسې یې ودرولو. له وسله والو نه یوه په جګ اواز وویل: برادران شما را به فرقهء مزار میبریم. نوري څه ونه ویل. د کانتینرونو خواته مخامخ یې روان کړو. له دروازې بهر د لومړي کانتینر خوله خلاصه وه، خلک بې ورخېژول. په دې وخت کې یوه سړي په زوره په جګ غږ وویل: د خدای لپاره موږ خو میږي او یا نور حیوانات نه یو، چې په دې کانتینرو کې مو وړئ؟ ولې مو وړئ؟ چېرې مو وړئ؟ یوه قوماندان پرې ورغږ کړ: ګپ نزن وحشی، بالا شو ! نور نو د هر چا په مرۍ کې لاړې وچې شوې، هر سړی له غږه ووت، خالي د خپل سرنوشت په انتظار و.

نوبت زمونږ د کلي د خلکو راورسېد، هوا توده وه، د ماښام په خړه کې یې موږ کانتینر ته ورواچولو. دوه درې کانتینره ځانله زمونږ په کلیوالو ډک شول. زمونږ په کانتینر کې د پښو د ایښودو ځای نه و. کانتینر ته د ورختلو په وخت کې ما ځان لږ وروسته کړ، وروستنی تن زه وم، چې د کانتینر وروستنۍ دروازې په یوه کونج کې مې ایله ځان ټینګ کړ. دروازه د سترګو په رپ کې پورې شوه. توره تیاره شوه، لږه شېبه لا نه وه وتلې، چې خلکو له ګرمۍ نه چیغې کړې، د هر چا ساه بنده شوه. په کانتینر کې دومره کسان ولاړ وو، چې حتا د یوه تن د کښېناستو چاره نه کېده. هوا بنده وه، په لومړي ځل خو چا کلیمې ویلې، چا سورت یاسین پیل کړ او ځینو له سختۍ نه چیغې وهلې او چا کانتینر په لغتو واهه. کانتینر په حرکت کې و. کله به چې کوم جمپ مخې ته راغی، کانتینر به چې جمپ وخوړ، خلک به یو پر بل ورولوېدل. په دغې بدحال کې یوه غږ کړ: ورونو بې له هغې په دې کانتینر کې مرو، خدای ته توبې وباسئ، بله لاره نه لرو. په دې وخت کې به لا شل دقیقې تېرې نه وي، چې په خلکو سخته زیاته شوه. ډېرو سمدستي خپل اعصاب له لاسه ورکړل. ډېر یې له حرکته ولوېدل. ډېر راپکې سپین ږیري او تنکي ځوانان هم وو. ما د کانتینر وروستۍ دروازې د دوو څنډو پورې ځان نښلولی و. کانتینر چې به جمپ وخوړ، په درز کې به لږه شان هوا راننوتله. ما به هغه تنفس کړه او ځان ته به مې راکش کړه. خالي مې خپله پوزه او خوله په درز پورې نښلولې وه. هغسې خو ما هم څو ځلې ضعف وکړ، د تن جامه مې د بدن په خولو لمده قیشته شوې وه. په کانتینر کې دننه خلکو باندې قیامت او د مرګ شېبې وې. غوږ ته مې د ځینو د ساه وتلو خرار راتلو.

د یوه زلمي هلک غږ مې تر غوږه شو، ویلې یوه هفته مخکې مې واده کړی دی. یوه وی: خدایه د طالبانو سته او باسې، چې مور یې داسې حال ته ورسولو، ما خو بل خواته مخ نه شو اړولی تورتم هم و، د کانتینر جمپ ته به په تمه وم، چې ساه راکاږم. د شاله لوري رابانديې فشار او سخته راغله. زیات خلک په کانتینر کې مړه شول، په ژوندو تنګسه راغله، خدازده چې څو تنه زما په شا راپرېوتل، خو ما د کانتینر وروستي کونج ته ځان کلک کړی و. د کانتینر د جمپ په هیله به مې خپله خوله او پوزه د کانتینر دروازې درز ته نیولې وه. ښه مې اوربدل، چې ډېرو ځانونو ته شهادت وایه، خلک خو د قبر سخته وایي، مګر دا سخته څو چنده زیاته وه. د هر انسان زړه اوبه کوي. څه اوازونه، څه چیغې، څه خرار، په خدای تعالی مې دې کسم وي، چې په دغسې حالت کې د بنیادم د ساه وتل ډېر ګران کار دی. کانتینر لا روان و، یو وخت مې غوږ ونیو، د خلکو هغه چیغې او نارې غلې شوې، یو نیم زګیروی او فریاد به مې غوږ ته راته. له مانه کور او بچې هرڅه هېرشوي وو، خالي د خپل مرګ او ژوند شېبې مې شمارلې. پخپلو خولو کې ډوب ناست وم. ناست څه خو اخر د مړو له پاسه د دروازې درز ته ناست وم. څو ځلې مې زړه درزا پیل کړه، پخپل ښي لاس به مې زړه وموښود، سترګې مې پټې کړې وې. تورتم و، بې له هغې مې څه نه یدل. یو وخت کانتینر ودرېد، پوه شوم، چې همدلته به مو له کانتینره ښکته کوي. د کانتینر په ودرېدو سره ګرمي لا پسې زیاته شوه، ډېره شېبه کانتینر ځای پرځای ولاړ و. زه نو زیاتي د مرګ تر سرحده رسېدلی وم. خپله خوله او پوزه مې د کانتینر درز کې نیولې وه، خو هوا تري نه راوتله. ډېره سختي رابانديې راغله، په دې وخت کې د کانتینر تر شا دروازه خلاصه شوه، ددروازې په خلاصېدو سره سم درب درب مځکې ته ځیني مړي ولوئیدل. یو نیم فریاد اورېدل کېده، توره شپه وه. ټوپک والا څو تنه کانتینر ته راغلل. په سترګو مې توره شپه وه، خو خړ خړ مې لیدل چې عسکر دي.

په دغه وخت کې مې خپلې سترګې ورو وغړولې، څو تنه په کانتینر کې لا نیم ژواندي پراته وو. کوم یوه به نری نری فریاد هم کاوه. ما خپل ځان نور ونه خوځاوه. ځان مې بیخي په مړو کې وګاڼه. بیا مې سترګې راپورته کړې او مې کاته چې ډېر اوږد د کانتینرو کاروان ولاړ دی. شاوخوا یې ډېر وسله واله ټوپک په لاس ماشه په ګوته ولاړ وو. په زړه کې مې د خطر زنګ ووهل شو، وړاندې مې چې وکتل، کلی او ابادي نه په سترګو کېدله، یوازې سپېره د لیلی دښته وه. د کاروان مخې ته شل متره وړاندې د خاورو ډېر ولاړې وې. په زړه کې مې ټکه شوه ما وی چې دې ټولو ته یې کنده وبستلې ده.

په شک کې شوم، زړه مې په ګوګل کې درزا پیل کړه، خو ورسره مې سمدستي د ځان د نجات او خلاصون لپاره چاره لټوله. څه چاره وه، خو ما ویل که کومه د خلاصون لاره وموم. په دې کې څو بېلدوزرې د خاورو ډېرو ته نږدې ولاړې وې. شور او غامغال جوړ شو، له کانتینرو نه یې خلک را وغورزول، کوم وخت چې د کانتینرو مخې ته زموږ ټول کلي وال ډېب ډېرۍ پراته و، په داسې حال کې چې په ما له پاسه دوه تنه پراته او زه هم د څو تنو د پاسه پروت وم، د سترګو لاندې مې یو نظر قدرې ولیدلو چې وسله وال راغلل. د مړو ډېر ته یې ورکتل. کوم یو به چې ژوندی و، ډز شي وبه یې ویشتو او مړ به یې کړو. همدغه شان وړاندې په ټول کتار کې به خدا زده، چې څو تنه ژوندي پاتې وو. په ټولو یې ډزې وکړې او ویې وژل. بېلدوزرې چالان شوې، زه بیا پوه نه شوم، چې آیا دومره خلک څه شول؟

یو وخت په بېلدوزر کې یې موږ څو تنه مړي پورته کړو. له ډاره مې سترګې بېرته کړې، ما وی بې له هغې دې وژني، یو ځل خو سترګې وغړوه. بیا مې په کراره سترګې وغړولې. بېلدوزرو د کانتینرو له مخې نه مړي پورته کول او په کندو کې یې اچول. د دښت لیلی په منځ کې یې کندې په بېلدوزرو وېستلې وې. ما چې دغه صحنه ولیده، زر مې خپلې سترګې بېرته پټې کړې. دومره وخت پکې نه و، بېلدوزر پورته کړو او د خاورو له ډېرۍ اخوا ته یې وغورزولو. په غورزېدو کې مې ځان په رغړېدو وړاندې بوتلو سترګې مې غړولې. د کندې بل اړخ ته مې ځان ورساوه. تصادف له یوه پاڼ سره مخامخ ونښتم. سترګې مې بیا وغړولې، چې وخت هم د سهار خړنی په خوربدو وه. د شفق غاړې روښانه وې، تندی مې له یوې تیږې سره ولګېد، دا وینې دا د ټپ ځای چې معلومېږي. ما وی ښه دا خو لوی پرهر دی، ښه نو بیا؟ بیا نو ځان مې د پاڼ بېخ ته غلی ونیو او پرې وتم. د سترګو لاندې مې کتل، چې نور څه کېږي. د کانتینرو مخې ته وړاندې د خړې عسکرې پلنګي درېشۍ کسان ولاړ وو. بېلدوزرو په مړو خاورې واړولې. په دې وخت کې په ما خاورې راتویې شوې. له وړندې داسې معلومېده، چې په ما د خاورو ځلې ولاړ وي. د لمر خاته پورې په دې دښته کې په مړو خاورې واوښتې. زما ځان هم نور په خاورو کې پټ شو. یوازې مې مخ او سترګې نیمایي په خاورو کې له ډوبېدو نه پاتې وې. بې له هغې راپکې څه نه و پاتې، ایله بېله مې ساه ایستله، پخپل ځای غلی پروت وم.

د خاورو جګ او لوړ پانډونه هوار شول، هغه دومره په زرګونو طالبان او د کلیو خلک د لیلی په دښته کې چوپ پرېوتل او خاورې پرې واوښتې.

يو وخت کې مې ځان په خاورو کې وسوزېد ، لمر تود شو ، له دښتې نه سور اور راخوت. غوږ مې ونيو او بيا مې ورو شانې سترګې وغړولې. هېڅ شی مې په نظر نه راتلو. نه هغه د کانتينرو کاروان و او نه وسله وال کسان و. دښته شاړه پرته وه. ځان مې وخوځاوه، له خاورو نه رابهر شوم، ځان مې وڅانډه. له حرکته لوېدلی وم، سر مې راپورته کړ. د پاڼ سرته وختم، شاوخوا مې وکتل، هېڅوک نه وو. په ډله ييزو قبرونو کې چې د پراخوالي اندازه يې د سلو مترو نه زياته وه، ما يوازې په يو نظر وکتل. د قبرونو اوږدوالی زيات و او سور يې راته نه معلومېده. په کرار کرار مې حرکت وکړ او له هغې ځايه مې ځان راووېست. لږ لوړ ځای ته ورپورته شوم، دا ځل مې ښه پام وکړ، يو ډله ييز قبرخونه و، څو ډله ييز قبرونه کتار يو پر بل پسې وېستل شوي و. په ډېرو ځايونو کې په مړو خاورې نه وې اوښتې. ځينې مړي ټول ښکاره د ځينو پښې معلومېدې او د چا سر له ورايه ښکارېده. په غېر له مانه بني بشر د ليليپه دغه خوني دښته کې ژوندی نه و. لږ وړاندې مې چې وکتل، هلته هم په عين شکل سره د څو ورځو مخکې همدغه شان نور څو ډله ييز قبرونه ښکارېدل. لکه لېونی سرک ته راووتلم، سړک د زړو ډله ييزو قبرونو ترڅنګه تېر شوی و. څو ګامه مخکې لاړم، وړاندې مې وليدل، چې کجيران مرغان په مړو لګيا وو. يو بد بوی او تعفن راباندګ راغی، ما وی ګنې زړه مې وچاودېد. د خپل کميس لمن مې پوزې ته ونيوله او په منډه له هغه ځايه رالروان شوم. ګرمي وه، د تندې نه مې ژبه په خوله کې وچه شوې وه. د لوږې او تندې مې مزل نشو کولای. د بلې خوانه راته د ليلی دښته سره تبۍ شوې وه. په سړک کې روان وم، له ځان سره مې سوچ وکړو ما وی که په دې سړک روان يې او کوم موټر درته مخې ته راشي، وسله وال پکې وي، خو خامخا دې ژوندی نه پرېږدي، راځه له دې سړکه په څنګ شه. په شاړه شاړه کې به له دښتې نه ووځې. بس همدا فيصله مې له ځانه سره وکړه، سړک مې پرېښود او په دښته کې روان شوم. ډېر مزل مې وکړو، لمر هم پوره تود شو. په بدن کې مې هېڅ طاقت او شيمه نه وه، خولې راباندې روانې وې، سترګې مې تورې تورې کېدې، په دښته کې هم سم نشوم تلای. وړاندې ايله د سترګو په ليدو يوه شنه ونه ښکارېده. زما د تګ په لوري مخامخ ډېر ليرې دغه ونه معلومېده. تلمه تلمه ونې ته ورنږدې شوم. شاته مې چې پام وکړ، ډله ييز قبرونه تقريباً اته کيلومتره وړاندې پاتې شول. کله به ولوېدم او کله به راپورته شوم، په لوڅو پوڅو ونې ته ورنږدې شوم.

د ونـې خواتـه ورغلـم، ومـې ليـدل چې د ونـې سـيوري تـه دوه هوسـۍ ولاړې دي، پـاس د ونـې لـه يـو ښـاخ نـه مارتـاو شـوی و. پـه مـار چې مـې سترګې ولګېـدې، کـسم دی چې د سـر غـوني مـې لـه ډاره رازيـګ شـو. د ونـې ترڅنګـه وړانـدې پـه يـوه تيـره تيـږه کربـوړی پـروت واو لـه ګرمـۍ نـه يـې ژبـه راوېستلې وه او سـر يـې خوځـاوه. زمـا پـه ليـدو سره هوسـۍ وتښتېدلې ونـې تـه نـور نـزدې نـه ورغلـم. خپـل څادر مې لـه سره تـاو کـړ او پـه دښـته کې بيا رهـي شـوم. کلـه غورزېـدم او کلـه پاڅېـدم، مخـې تـه بـه مـې چې پـام وکـړ پـه غيـر د ليلـی دښـتې نـه بـل څـه نـه ليـدل کېـده. بيـا بـه چې سـتړی شـوم، پـه لـوړه بـه ودرېـدم او شـاوخوا بـه مـې پـام وکـړ. نـه بـه ودانـۍ ښـکارېده او نـه کومـه ونـه. ماسپـښين شـو، کلمـې راپـورې لـه لـوړې نـه لګېـدلې وې. پـه خولـه او سـترګو مـې خـاورې پرتـې وې. پـوره يـو سـاعت مـې دښـته نـوره هـم ووهلـه. ډېـر ليـرې د سـترګو پـه ښـکار لـوړې ونـې ښـکاره شـوې. پـه زړه کې لـږ خوشـاله شـوم، مـا وی چې د ليلـی دښـته کې رابانـدې شـپه رانـشي او همـدغې آبـادۍ تـه ووځـم. روان وم او پـه تلـو تلـو کې خيـال او چـروت يـوورم. خپـل د کلي خلـک مـې رايـاد شـول، هـر يـو مـې پـه خيـال کې يـو يـو لـه نظره تېـراوه. هـر يـو چې بـه مـې پـه فکـر کې راغـی، زړه بـه مـې تـاو وکـړ. هغـه زمـا د تـرور زامـن، د کلي اربـاب صـاحب، هغـه خيـال ګـل مامـا ، ميـراب ګـل سـر مـې رابانـدې وګرځېـد. سـترګې مـې تـورې تـورې شـوې، بې خـده شـوم. ځـای پرځـای کښېناسـتم، څـه ډېـر سـاعت ناسـت وم. بيـا مـې سـترګې وغړولـې لـه ځايـه راپورتـه شـوم. مـا وی چې ناوختـه نـشي. مخـامخ مـې د سـترګو پـه نظر وړاندې د چنارونو ونې پـه نظر کې ونيولې او درروان شوم.

دوه سـاعتـه مـزل مـې وکـړ، چې جګـو د چنـار ونـو تـه ورنـزدې شـوم. د مـازديګر سـيوری پـه کږېـدو و ، چې زه ونـو تـه ورسـېدم. د چنـارانو ګڼې ونـې ولاړې وې، وړانـدې د چنـارانو شـاتـه کلـی ښـکاره شـو. زړه مـې ايلـه خوشـاله شـو ، مـا وی اوس کـه مـړ هـم شـم، خلـک بـه مـې پـه آب و تـاب کې ښـخ کـړي. پـه مـا کې هېـڅ شيمه نـه وه پـاتې. حالـت مې لکـه د لېوني داسې و. د يـوې ونـې سـټې تـه مـې کونـاټې ولګـاوه، زړه مـې و چې ښـه پـوره دمـه وکـړم. د ليلـی دښـتې نـه راوتـل پـه دغـه حـال کې څـه آسـانه کـار خـو نـه و. د چنـار د ونـې درونـد سـيوري تـه مـې سـاه واخيـستله، بـدن مـې سـوړ شـو ، خولـه مـې وچـه شـوه. جـامې مـې پـه خـاورو او خولـو کې لـت پت شوې وې.

خامخا رابانديږ خلکو د لېوني ګومان کاوه. ډېره شېبه وروسته د هلکانو ډله راغله، له وړانديږ چې راروان وو، په ما کې يې سترګې ښخې کړې وې. ما هم هغوی ته کتل ښه يقين مې پرې راغی، چې د ترکمنو بچي دي، چې رانږدې شول، پخپلو کې يې خبرې کولې. ترکمني يې ويلې. له جامو نه هم او چت ترکمن معلومېدل. خو اته مې چې رانږدې شول، په تعجب او حېرانۍ سره يې ماته راکتل. ما هغوی ته کتل. هلکان پوه شول، چې کوم څوک دی، لېونی شوی دی. ما پرې سمدستي غږ وکړ:

او بچه ها ! بيائيد اينجا. هغوی چې دا خبره واورېده، منډه يې واخيسته او د کلي په لور وتښتېدل. په عمر ټول هلکان لس يوولس کلن به وو. په شور او زوږ سره په کلي ورننوتل. لږه شېبه پس مې پورته چنار ته پام وکړ، پاس په يوه ښاخ بانديږ کاکو ناست و، کوکو، کوکو نارې يې وهلې. له کلي نه د تيل پلو بوی مې په پوزه ولګېده. پوزه مې راښکده، چې تيل پلو بوی زيات شو.

په زړه کې مې کلي ته تمه پيدا شوه. زه لا په دې سوچ کې وم، چې له کلي نه درې څلور تنه سړي راغلل. دوه هلکان هم ورسره وو. لږ چې رانږدې شول، هلکانو ماته ګوته ونيوله او سړو ته يې زه ورپه ګوته کړم. هغوی راروان وو. ما ورته مخامخ ورکتل. هغوی هم ترکمن وو. راتلل، راتلل خوا ته مې رانږدې شول. ښکته پورته يې راته پام وکړ، يوه يې رانه سمدستي پوښتنه وکړه، ويلې: برادر تو کيستی؟ ما وی: يک انسان افغان و مسلمان ! بيا يې وويل: از کجا امدی؟ و اينجا چه ميکنی؟

ما وی: راه را غلط کردم، شب در يک دشت خدا تير کرديم و حالا به اينجا رسيديم. بسيار ګوشنه شديم، اګرشما چيزی نان بمن بدهيد ؟

هغوی رابانديږ پوه شول، چې دی پښتون دی. يوه بل يې وويل: راځه چې ځو. هغوی زما جامو او حالت ته حيران او په فکر کې و، چې دا ولې په خاورو او دوړو کې لړلی دی؟

ما وی چې د کوم طالب ګومان رابانديږ ونکړي، ورته مې وويل: برادران بالای من فکر طالب ماليب نکنيد ، من يک شخص مسلمان هستم و در شولګره بدوباش دارم. در نزديک بالاحصار جنګ درګرفت من در انجا کار داشتم. وقتيکه به خانه برميګشتم راه قريه ما از بست جنګ بند شده بود. از راه ديګری حرکت کردم، همان بود که راه را غلط کردم. از مابين يک دشت در ريګ و خاک خود را به اينجا کشيدم.

يوه سړي راته وويل: اوس نو څه غواړې؟

وروره وړی یم، تـه دا زمـا حـال نـه وینـې؟ لېـونی نـه یـم، روغ رمـټ انـسان یـم. مـا ورتـه دا خبرې په فارسي کې وکړې. مازديګر لمر په غړغړه و.

هغـوی لـومړی پخپلـو کـې سره وويـل: بيچـاره سړی دی، معلـومېږي، چـې طالـب مالـب نـه دی. پـه ترکمنـي ژبـه کـې يـې خپلـو کـې دا خبـره وکـړه. زه خـو پـرې پوهېـدم، ځکـه چـې مـا خـو زيـات وخـت د ترکمنـو سـره تېـر کـړی و. ويلـې راځـه وروره مـوږ سـره. هغـه چـې دا خبـره وکـړه، ډېـر زيـات خوشـاله شـوم. مـا وی ځـه خـواره بـه راکـړي. لـومړی مـې خېټـې تـه څـه ورشـي، نـور بـه کېږي. زه ډېر سـتړی شـوی وم، پـه وجـود کـې مـې نـور څـه نـه و پـاتې. لـه ځايـه جګېـدای نـه شـوم. خـواري مـې وکـړه، خـو د چينـار لـه سـټې نـه پورتـه نـشوم. يـوه راتـه لاس راکـړ او لـه ځايـه يـې پورتـه کـړم. ګـوډ ګـوډ پـه لاره ورسـره رهـي شـوم. پـه کلـي چـې ورننوتـو، د تيـل پـلاو بـوی رابـانې راغـی. تلـو، تلـو چـې د کلـي مـنځ تـه ورسـېدو. وړانـدې يـوه لويـه کـلا د کلـي څنـګ تـه ښـکاره شـوه. شـاوخوا تـه يـې ونـې ولاړې وې. د کـلا و مخـې تـه باغچـه وه. دوه چينـاران يـې د کـلا دروازې تـه مخـامخ ولاړ و. يـوه لويـه صـوفه تـرې د لانـدې جـوړه وه او هـم د صـوفي مخـې تـه ودانـي ښـکلې برنـډه وه. د برنـډې شـاته لويـه خوشـخانه (حجـره) وه. پـه صـوفه کـې يـو سـپين ږيـری تـرکمن پـه څـوکۍ ناسـت و. تـسبې يـې اړولـې. مـوږ چـې ورغلـو، سـلام مـو واچـاوه. هغـه وعليکم ووايه.

سمد سـتي ورتـه يـوه تـن پخپلـه ترکمنـي ژبـه کـې وويـل: دا سـړی هلتـه د چينـار سـټې تـه ناسـت و. وايـي د مزارشـريف د شـولګرې د علاقـې يـم، لاره مـې غلطـه کـړې ده. پـه دښـته کـې راغلی يم، يوه شپه پرې تېره شوې ده. حالت يې دغسې دی، موږ له ځان سره راوست.

سـپين ږيـري ورتـه وويـل: ښـه مـو کـړي، لـومړی دا جـامې ورېـدلې کـړئ او بيـا ورتـه ډوډۍ راوړئ. سړي چې دا خبره وکړه، په زړه کې مې ګوړې ماتولې.

تـشناب تـه يـې بـوتلم، ځـان مـې پرېمينځلـو، نـورې جـامې يـې راتـه راوړې. لـه غـسل نـه پـس مې په صوفه کې د مازديګر لمونځ وکړ، په ډېر مشکل سره مې لمونځ وکړ.

لـږه شـېبه وروسـته همغـه ځـوان، چـې د بـوډا سـره يـې خبـرې کـولې، ډوډۍ راتـه راوړه. مـا خـو دوه ورځـې ډوډۍ نـه وه خـوړلې، کلمـې راپـورې وچـې شـوې وې. لـومړی مـړی مـې پـه مـړي کـې نـه تېرېـده. د اوبـو ګـوټ سره مـې پـه زور زور سره مـړی لـږه آزاده شـوه. پـه کـرار کـرار مـې ډوډۍ وخـوړه. لـه ډوډۍ نـه وروسـته يـې چـای راوړ. د ماښـام لـه لمانځـه نـه وروسـته سـپين ږيـري سړي او څـو تنـه نـور د کالـه خاونـدان کـور تـه ننوتـل. دوه تنـه مـزدوران غونـډې زلمـوټې پـه خوشـخانه کـې پـاتې شـول. هغـوی دواړو هـم ډوډۍ وخـوړه. خپـل ټـول کارونـه يـې سم کـړل.

بیا زما خواته راغلل. یوه راته د چای شنه پیاله د شین چای نه راډکه کړه. مخامخ راته دواړه کښیناستل. زما بدن درد کاوه، سخت په عذاب وم.

دواړو ته مې وویل: وروره که په کور کې د هډوکو د درد ګولۍ لرئ، ماته یې راوړئ، ډېر په تکلیف یم. هغه یوه وویل: ښه ده زه به کور ته لاړ شم. ما له دا بل نه پوښتنه وکړه. ما وی وروره ته دلته ددې سپین ږیري زوی یې که...؟

هغه وویل: نه زه یې مزدور یم، دغه بل یې هم مزدور دی. ما ترې بیا پوښتنه وکړ: دا څوک دی؟

وروره دا خو ددې کلي ارباب (ملک) دی. خدای ډېرې ځمکې او مالداري ورکړې ده. یوازې پېنځه سوه خو آسان لري. دغه شان مېږې، غواګانې د هېڅ کمی یې نشته دی. کله کله ورکره دوستم هم راځي، مګر ډېر مهربانه سړی دی ! هر کار او مشکل که ولرې، دی درسره مرسته کولای شي. ما وی هېڅ مشکل نه لرم، خالي لاره مې غلطه کړې ده. په دغسې تکلیف اخته شوم. دی خواته زه کله نه یم راغلی، دا طرفونه راته ټول نااشنا دي. سبا ته چې کور ته تلم ارباب صاحب به راته یو خط راکړي، چې په لاره مې څوک په عذاب نه کړي. هغوی کې یوه وویل: دا خو آسان کار دی. ما لا بلې خبرې ته خوله جوړوله، چې ارباب صاحب راننوت. یو زلمی زوی او بل ورسره وړوکی هلک، چې لمسي یې کېده، راننوتل. مزدوران یې سپک سپک له ځایه پاڅېدل. زه هم احترام ته ورپورته شوم، ویلې کښېنه کښېنه بچی. پخپله ژبه کې یې وویل. سپین ږیری د نسوارو ډبلی راواخیست، یوه ټونګه نسوار یې خوله کې واچول. ماته یې د نسوارو وویل، ما وی ارباب صاحب زه نسوار نه کوم. لږه شېبه وروسته چای راوړل شولې، ارباپ چې نسوار وکړل، درې دقیقې وروسته یې د ژبې په سر داسې وویل: ښه وروره اوس وایه، چې ته څوک یې او د کوم ځای یې؟

ارباب صیب زما نوم شمس الدین دی، په خټه مومند یم. اصلي د جلال آباد د مومنددرې یم. پخوا وخت کې مې مور په خره مزارشریف ته راوړی وم. پلار مې څه موده پخوا راغلی و، د شپېته او یا کالو خبره ده. په شولګره کې مې ځمکه او کور دی. هلته زموږ د ناقلینو لوی کلی دی. هغه بیا وویل:

رښتیا آبله ورځ خبر شوم، همدغه ستاسې په کلیو کې یې ستاسې او غانان په کانتینرونو کې وړي دي او ټول یې وژلي دي؟ ما سم له واره فکر وکړ، ځان مې په ناخبرو کې واچاوه. په تعجب کې مې ورته وویل: آخ ارباب صاحب دا څه وای، دا خبره رښتیا ده؟

یـو ازې هغـه نـه، بلکـې ناسـتو کـسانو ټـول وویـل: هـو. هـو، خـود رښـتیا ده. اربـاب وویـل: لکـه چې تـه پـه کـور کې نـه وې کـه څنګـه؟ نـه نـه اربـاب صـاحب، زه لـه خپـل کلي نـه لیرې یـو بـل کلي تـه د یـوه خپلـوان کـره تللـی وم. د څـه نـه خبـر نـه یـم. هغـه بیـا وویـل: کـه پـه کـور کې وې، نـو حتمي بـه یـې تـه هـم وړی وا. ښـه شـوې چې پـه کلي کې نـه وې. مـا هـم ورتـه پـه فارسـۍ کې ځـواب ورکړ. ما وی: نی صاحب طالب نیستم، یک ادم دهقان کار هستم، مګر پشتون هستم!

هغـه وویـل: خـوب اسـت کـه طالـب نیستی، پـشتون هـستی خیـر اسـت. دا خبـره یـې وکـړه. مـا بیـا پـه وارخطایـۍ سـره تـرې پوښـتنه وکـړه: اربـاب صـاحب زمـوږ کلیـوال چې یـې وړي دي، ټول یې وژلي؟

هغـه لـږ غلـی و، بیـا یـې د خپګـان او تاسـف پـه حـال کـې وویـل: بلـی، تمـام شـان در دشـت لیلی کشته اند. نفر خودمان از قلعه بالاحصار دیروز امد.

بیـا یـې پـه ډک او غلـي اواز ویـول: امریکایهـا برایـشان اسـتاده بودنـد. در مـرګ تمـام طالبـان قـوای خـارجی کمـک کردنـد، مګـر کـشتن اوغـان هـای بـی ګنـاه را ظلـم کـرده اسـت. خـو ده خپلې خبـرې نـورې پـسې زیـاتې کـړې. وې ویـل، چې طالبـان خـو یـې مـړه کـړل، نـورو د کلیـو پـښتنو څـه ګنـاه درلـوده. دا خـو د خـدای او رسـول لاره نـه ده. دا ډیـره نـاروا ده، چې دوی کـړې ده. غـاړه یـې تـازه کـړه او پـه جـګ غـږ یـې وویـل: پـرون یـې پـه دا وړانـدې کلي کې چې تقریباً شـپېته کـډې سـتاسـې اوغـانـان پکـې اوسـېږي، لـه هـر کـوره یـې کـوم چې افغـان (اوغـان) دی ویـستلي دي او بیـولي یـې دي. معلومـدار چې هغـوی هـم وژنـي. د خـدای قهـر دی ملـک کـې جـوړ شـوی دی. کلـه پـشتون تاجـک، اوزبـک، هـزاره او تـرکمن وژنـي او کلـه بیـا دوی پـښتانه وژنـي. خپـل منځـۍ جګـړې او مرګونـه خـو لا پرېـږده. لـه دې خبـرې سـره یـې جوخـت د چـای پیالـه پورتـه کـړه او ګـوټ یـې تـرې وکـړ. ماتـه یـې مخـامخ راوکتـل، وې ویـل اوس تـه ووایـه، څـه غـواړې، چېـرې ځـې، کلـي تـه ځـې او کـه بـل چېـرې. زه خـو درتـه د کلـي د تلـو مشوره نه درکوم، خو ته راته د خپل زړه اصلي مطلب ووایه.

مـا وی اربـاب صیب! زه بیـا هـم درتـه وایـم، چې کومـه ګنـاه راکې نـشته دی، طالـب نـه یـم. بـل کـوم مـشکل مـې مخـې تـه نـه دی پـروت، لـه مـا سـره د چـا څـه کـار دی. سبا بـه راسـاً خپـل کلي کـور تـه ورځـو. اربـاب راتـه وویـل: بچی سـاده کبـره مـه، مـا خـو درتـه مخکې خبـره وکـړه، سـتا کلیوالـو څـه ګنـاه درلـوده، تـه هـم د هغـې کلـي یـې. کلـه دې پرېـږدي، کـه کـولای شې هـېڅ کلي تـه مـه ځـه، کـوم بـل ځـای تـه لاړ شـه. دلتـه د پـښتنو شپې نـورې ګرانـې دي. یـوازې دلتـه نـه، په کندوز او ټول قطغن زمین کې یې په پښتنو پسې دا ځل راخیستې ده.

نوره دې خپله خوښه !

زه حېران، هک پک پاتې شوم، چې څه وکړم؟ په دې وخت کې ارباب صیب تشناب ته لاړ. ما له ځانه سره فکر وکړ، چې ښه رښتیا وایي که کلي ته ورشم، د کلي خلک خو زما په مخ کې له منځه لاړل، نو د کلي ښځو ته به زه څه وایم؟.

فیصله مې له ځان سره دا وکړه، چې په هر ترتیب سره کېږي ځان خپل پلارني پخواني کلي مومند درې ته ورسوم او له هغه ځایه بیا د خپلې کورنۍ د پاتې غړو غم وخورم. په زړه کې مې بس همدا فیصله وکړه. ما وی ددې ځای نه د وتلو به له ارباب صیب نه خط واخلم، چې لار کې مې ترکمن، اوزبک او دا نور ونه ځوروي.

زه لا په دې سوچ کې وم، چې ارباب صیب راغی، پخپل ځای کښېناست. ما وی ارباب صیب همدا ستا مشوره مې ومنله، د څو ورځو لپاره به ځان له کلي نه ګوښه کړم. کومې بلې خوا ته به ځان وباسم. که تاسې راته سبا ته په خیر سره یو لیک راکړئ، چې په لار کې مې څوک په تکلیف نه کړي. ارباب صیب وویل: ولې نه، زه به لیک درته ولیکم. له دې منطقې (سیمې) نه به روغ وځې، اخوا ته دې کار خپل دی. ما بیا ورغبرګه کړه، ارباب صیب اوس نو راته په هغه کلي کې ژوند کله خوند راکوي، نور کلیوال به مې نه وي او زه به کلي کې ګرځم راګرځم. دا خو زما پښتو او غېرت نه مني. که مال، عیال مې پکې تباه شي، بیا به دغه کلي ته ورنشم. د شپې تر ناوخته پورې ارباب راته د شمالي ولایتونو د جنګ سالارانو او قوماندانانو له لاسه سر وټکاوه. ماخستن تیر یې راته یو لیک ولیکلو. د ټولو کلیو او سیمې وسله والو ته یې زما په هکله ښه لیک پخپله ولیکلو او رایې کړو. وې ویل په لاره کې چا په تکلیفولې، دغه لیک ورښایه. څوک درته څه نشي ویلی. لیک یې راکړو او له ځایه پاڅېد. ماته یې وویل: سهار چې دې چای مای وڅښلو، بیا به له دې ځایه رخصت شې. ما وی ارباب صیب تا دې الله پاک ژوندی لري، سبا ته زه وختي لمانځه نه وروسته له دې ځایه حرکت کوم. ویلې ښه نو چې څنګ دې خوښه وي، همغسې وکړه. که سبا ته تللی وې، پرمخه دې ښه شه. لاسونه مې ورته ښکل کړل. مخه ښه یې راسره وکړه او لاړ دننه کورته ننوت.

ما د ارباب مزدورانو ته وویل: وروره سهار به راته لاره راوښیوئ. هغوی هر یوه وویل: هو سبا ته به وختي درته چای جوړې کړو، چای به وڅښې، بیا به دې لارې ته سیده کړو، ځې به.

د پرېوتلو ځای يې راتـه جوړ کړ، زه خو بې لـه هغې سترې ستومانه او بې خوبـه وم، پـر بستره ولوېدم. تـر سهاره مې پوره ښه خوب وکړ. سهار وختي يې راويښ کړم، لمونځ مې وکړ، هغـوی راتـه مخې تـه چای کېښودې. ما پـه چالاکۍ يـوه پيالـه چای وڅښلې. هغـوی تـه مې وويـل: وروره خدای مـو ژونـدي لـره، اوس نـو لاره راتـه وښـايه، چې لمـر رابانـدې تـود نشي.

د ارباب لـه حجرې نـه راووتلم، يـو تـن راسره لـه کلي نـه راووت. د يـوې لارې پـه سر کې ودرېد. ويلې هغـه وړانـدې ونې چې ښکاري، هغـه ځای پـورې بـه پـه همـدې لاره مخامخ ځې. کلـه چې ونو تـه ورسېدې، يـوه لار ښي پلـو تـه او بلـه مخامخ تللې ده. مخامخ لاره کلي تـه ځي او ښي پلو لاره سړک تـه وتلې ده. تـه بـه همدغـه ښي خوا تـه لاره ونيسې. پـه سړک بـه ځې. کـه مـوټر درتـه پيدا شو، لاس بـه ورتـه ونيسې. هـر چېرې چې تلې، ور وبـه خېژې، ځـه نـو پـه مخه دې ښه. هغه رانه ستون شو او ما خپلو پښو ته زور ورکړ.

لـه يـوه سـاعت مـزل نـه پـس ونـو تـه ورسـېدم. پـه دوه لارې ودرېـدم. د ښـي لاس لارې تـه وګرځېدم، لمر راوخوت، يـوې ونې لانـدې مې دمې لپاره خپل څادر تـر کوناټې لانـدې کړ. شاوخوا مې پـام کـاوه، مخامخ وړانـدې کلی ښکارېده. پـه کلي کې ځای پـر ځای لـوګي ختل. د لـږې دمې نـه وروسته مې بيا لاره ونيولـه او پـه مزل مې پيـل وکړ. سړک کې کاڼي او تيږې دومره نـه وې، خالي سپېرې خاورې وې. تـر زنګانـه پې سړی ښخېده. خپـل څادر مې لـه سره تـاو کـړ، مـا وی چې ګرمـي مې ونـه وهي. بنـدي کـس لا پـه سـړک نـه ښـکارېده. د چينـارانو ونـې رانـه شـاته وړانـدې پـاتې شـوې. پـه يـوه کـځ کې سړک تللی و، د سړک دواړو خوا و تـه پټـبـه ولاړه وه. ځای ځای د خټکيـو پاليزونـه هـم تـر سـترګو کېدل. پـه ويـالې او پټيـو کې د چنګښو قـور، قـور مې تـر غوږونو رارسېده. پـوره ډېر مـزل مې وکـړ، لـه يـو نـيم سـاعت مـزل نـه وروسـته د مـوټر غرهـاری شـو. شـاته مـې کاتـه چـې دوړې وې يـو زوړ لـوی واګـون ګـاډی راروان و. زه د سـړک پـه غـاړه ودرېـدم، لاس مـې ورتـه ونيـو. ګـاډی ودرېـد، يـو د اوږدو ويـښتانو زلمـي مـوټر چـلاوه. غـږ يـې وکـړو: ويلـې چېـرې ځـې. مـا وی مـوټر چېرتـه ځـي، هغـه وويـل: د پلخمـري خـوا تـه ځـو. مـا وی اسـتازه ! زه هـم پلخمـري تـه ځـم. کلينـر غـږ کـړو ويلـې راځه راوخېژه. موټر ته وروختم او په يوه څوکۍ کې کېښناستم.

مــوټر روان شــو او پــه دوړو کــې بيخــي پــټ شــو. د مــوټر ښيــښې مــاتې وې، دوړې او خـاورې مـوټر تـه رانـنـوتې. د لـږ مـزل نـه وروسـته پـه دوړو او ګردونـو کـې پـټ شـوم. اوه اتـه تنـه نور په موټر کې ناست وو. په څادرو کې يې ځانونه نغښتي وو.

هېڅ نه معلومېدل، چې څوک دي؟ له ډېر مزل وهلو نه وروسته موټر ودرېد. موټروان غږ کړ، ويلې: تالا شي ده، د دوستم دوی پوسته ده. موټر ته دوه تنه راوختل. هر يوه ته به يې پام کاوه. په چا چې به يې شک راغی، اسناد به يې ترې غوښتل. له ما يې هم اسناد وغوښتل. ما ورته د ارباب صيب ليک ورکړ ما وی نور اسناد نه لرم. خدازده، چې په خط به پوهېده او که نه؟ سمدستي يې ليک بېرته راکړ، موټروان ورته څه پيسې په لاس کې کېښودې او له موټره ښکته شول. موټروان نو بيا پښه پرې ټينګه کړه او په يو رپ کې د مزار له ساحې نه واوښت. ما سپښين قضا و، چې پلخمري ته ورسېدو. هلته مو دمه وکړه، لمونځونه مو هم وکړل او ډوډۍ خوړلو نه وروسته د پلخمري بازار کې وګرځېدم. هلته هم د خلکو وضعه راته مړه غوندې ښکارېده. څو تنه دوکانداران مې پېژندل. ما وی راځه ورچکر شه، ګوندې وي. په بازار کې د هغوی دوکان پلو روان شوم، چې نږدې ورغلم دوکانونه مې ورکتل هغه دوکانونه او هغه دوکانداران مې هېڅ په نظر رانغلو. دوه درې ځلې په بازار کې ښکته پورته لاړم، اشنا څوک مې نه کړو پيدا.

بازار کې د خلکو ګڼه ګوڼه زياته وه، خو څنګه چې پخوا و، هغسې مزه يې نه وه. يوه سماوار ته ورو ګرځېدم، ما وی چای مای به وڅښم بيا به د تلو فيصله له ځان سره کوم. په سماوار (هوټل) کې خلک په تختو ناست دي، څوک چای څښي، څو ډوډۍ خوري، ځينې پخپلو کې سره خبرې اترې کوي. يو نيم پکې چوپه خوله ناست و. زه په يوه غالۍ چې د لرګيو په تختو غوړېدلې وه، کېښناستم، دېوالته ته مې ډډه ووهله. د هوټل شاګرد راته چای راوړ، په شنه پياله کې مې له چاينکې چای راواړاوه، چې يوه تن مې له شانه په اوږه لاس کېښود. زړه مې کش وخوړ. ما وی څه لکه چې بيا يې ونيولې، ما خپل لاس دستي پخپل جيب کې ومانډه، ما ويل چې د ارباب صيب کاغذ ورښکاره کړم. ما چې هغه ته کاغذ ونيو، ويلې شمس الدين خانه لکه چې ودې نه پېژندم؟ وې خندل ما وی بشير جان نه يې؟

ولې نه! بشير يم. ورجګ شوم، د غېږې برګنډۍ مې ورسره وکړه، خواته مې کېښناست، هغه زموږ د کلي و. د ستي مې ترې پوښتنه وکړه: والکه ته څنګه ترې ژوندی پاتې شوی يې؟

هغه موسکی شو وې ويل: دا ته نو څنګه ژوندی ګرځې. موږ دواړه لږ موسکي غوندې شو.

هغـه رابانـدې رادمخـه شـو ، خبـرې يـې پـه خـولـې کـې ورو کـړې. شـاوخوا يـې وکتـل، بيـا يـې راتـه وويـل: پـه دې ځـای کـې زمـا او سـتا خبـرې نـه کېـږي، دا د چـای پيالـه دې وڅښـه چـې لاړ شـو. مـا زر تـوده پيالـه پـه دوه درې ګوټونـو کـې تـشـه کـړه. هغـې تـه مـې وويـل: تاتـه چـای واچـوم، هغـه وی نـه نـه. زه خـو دا دی اوس لـه کـوره راغلـم. تـه دلتـه... لـه کـوره. هـو دلتـه خـو زمـا د تـرور زوی دی. لـه پخـوا نـه پـه دې پلخمـري کـې اوسـېږي. د جمعيـت سـتر سـړی دی. د هغـوی کـره راغلـی يـم. تـه راځـه چـې ووځـو. لـه سماوار نـه راووتلو او پـه بـازار کـې د فـابريکـې پـه لـور روان شـوو. پـه بـازار کـې ډېـر خلـک ښـکته پورتـه تلـل. يوځـای تـه ورسـېدو هغـه رانـه مخکـې شو او زه ورپسې. تلو تلو له بازاره ووتلو. په يوه بله کوڅه کې وړاندې لاړو.

د خلکـو ګڼـه ګونـه کمـه شـوه. ده مـخ راسـتون کـړو ، ويلـې راځـه چـې د هغـې سـپيدارو سـيوري تـه کـښېنو او خپلـې خبـرې وکـړو. لـه مانـه دده تلوسـه زياتـه وه. مـا وی ډېـره ښـه ده. د سـپيدارو يـوې ګـوړې ونـې لانـدې کـښېناستو ، ده سمدسـتي وويـل: دلتـه د تـرور پـه کـور کـې خلـک ډېـر دي، زمـا او سـتا خبـرې هلتـه نـه کېـږي. همدلتـه بـه سره ځانونـه وپوهـوو ، بيـا بـه لاړ شـو. مـا وی لـه دې نـه ښـه خبـره چېرتـه ده ! مـا زر لـه ځـان سـره فکـر وکـړ، مـا وی لـومړی بـه همدا خپله کيسه او معلومات راته بيان کړي، بيا به زه ورته خپل کيسه وکړم.

ما وی ښه انډيواله کيسه کوه، کلي ته څه حال دی؟

ده وې: دا خبره درنه ما غوښتل چې وپوښتم !

هغـه بيـا وړانـدې شـاوخوا پـام وکـړ، پخپلـو برېتـو يـې لاس تېـر کـړ. وې ويـل: زه خـو دا دوه اونـۍ کېـږي، چـې لـه کلـي راوتلـی يـم. دلتـه مـې د تـوړۍ کـره راغلـی يـم. هـره ورځ لـه دې ځـای نـه ځـان خبـروم. پـه مزارشـريف کـې حـالات خـراب دي، جګـړه ده. دو راتـه وايـي مـه ځـه، حـالات بـه ښه شي بيا به ځې.

زه چـې لـه کـور او کلـي نـه راتلـم، خـو کـراري وه. يـوازې پـه بالاحصار کـې طالبـانو سـخت مقاومـت کـاوه، جنـګ لا روان و. پـه کليـو کـې لا شـی مـی نـه و. کـه څنګـه؟ بيـا ماتـه څـوک رښـتيا حـال نـه وايـي. ولـې د تـرور ټولـه کـورنۍ راتـه خپـه ښـکاري، نـور نـه پـوهېږم. دده لـه خبـرو پـوه شـوم، چـې دی د کلـي د حـالاتو نـه چـا نـه دی خبـر کـړی. پـه خبـرو کـې بـه يـې زمـا سـترګو تـه راکتـل. هغـه وويـل: ښـه نـو اوس تـه راتـه وايـه، چـې څنګـه دلتـه راغلـې، کور و کلي ته څه حال دی؟

زما مری وچه وه، دوه ځلې مې غاړه تازه کړه، اصلي خبرې مې خولې ته چېرته راتلې؟ لږه شېبه غلې پاتې شوم. د کلي په خلکو کې دده یو مشر ورور او دوه تنه د تره زامن د لیلی دښتې خپل ګوګل ته تېر کړي وو. هغه را باندې شکمن شو، ویلې شمس الدین خانه ته خو د کلک ځیګر خاوند وې، څنګه غږ کنده او غلی غلی کېږې؟

ما ځان ډېر تېر راتېر کړ، خو نه کېده، خبرې مې له خولې نه راوتې، ګچ او ګول شومه. هغه راته حېران، حېران کتل. همدا یې ویل: شمس الدین خانه هرڅه چې وي، وایه نو، اوس خو زموږ سر له راغلې دہ.

زما ستونی ډک شو، سترګو نه مې د اوښکو باران راروان شو، یو ځل مې په زوره غږ کړو: څنګه یې ووایم؟ څه درته ووایم؟ د ویلو نه دي! زړه خو مې بې له هغې ډک و، نور ټینګ نه شوم، خپل سر مې په زنګنو ټیټ ونیو او ښه مې په زوره زوره وژړل. هغه هم له ما سره ژړا غبرګه کړه.

هغه کوښګښ کاوه، چې تسلي راکړي او اصلي خبره باندې ځان پوه کړي. زما خو زړه ډک و، د سپیدار لاندې مې ډک زړه تش کړ. له زنګنو مې سر راپورته کړ، خپلې سترګې مې له اوښکو وچې کړې، هغه راته بیا وویل: ماته رښتیا، رښتیا وایه، بې له هغې مې خراب خراب خوبونه لیدلي دي.

ما وی انډیواله صفا خبره دا ده، چې د کلي ټول خلک یې دوه ورځې مخکې د لیلي په دښته کې وژلي دي. د هغه د تندي ګونځې نورې هم څو کرښې زیاتې شوې. ویل آخ دا څه وایې؟ شمس الدینه له چانه دې اورېدلي دي که څنګه؟ ته نو څنګه...؟ ما وی چې زه هم پکې وم، نور هغه بیخي بې واره شو. دا نو څنګه چل شوی ته خو راته سمه اصلي خبره وکړه. له خپل ځایه ماته لږ راوړاندې شو، یو اوښکې او لاس یې رپېدل. په وارخطايي یې وویل: هله کیسه کوه!

زما زړه تش شوی و او سېله مې برابره شوه، له سره مې ورته کیسه راونیوله. هغه راته مخامخ ناست و، غوږ یې ایښی و، ما ورته ټکي په ټکي کیسه پیل کړه.

د هغه زړه وار نه کاوه، ویل بالاحصار ته یې زموږ د کوره څوک راوستي وو؟ ما وی ورور دې و او دوه د کاکا زامن دې. نو بیا څنګ چل وشو. د ورور او کاکا زامنو په اورېدو بې لاړې په مری کې ونښتې. ما چې خبره په کانتینر کې د بندېدو او د خلکو د سلګیو او چیغو نارو ته ورسوله، نور نو د هغه وضعه خرابه شوه. په رېږه یې رنې اوښکې راماتې شوې. په کانتینر کې مې تېر شوی حالت ورته تېر کړ. هغه نور پسې ژړا ونیو.

خپل د څادر پیڅکه یې مخ ته نیولې وه. ما چې ټوله کیسه ورته تېره کړه، هغه له خپله ځایه راپورته شو. غبرګ یې ته راغاړې وت. دواړو په چیغو، چیغو وژړل. یو نیم څوک چې به په لاره تېرېده، موږ ته به یې راوکتل. ښه مو چې بیا سره زړه تش کړ. بیا هغه په نیولي غږ وویل: شمس الدین خانه راځه چې اوس د خاله کور ته لاړ شو، نورې خبرې به هلته کوو. موږ دواړه د هغې د ترور کور ته لاړو. د هغه د ترور کور له ښاره وتی په یوه کڅ کې یې کلا جوړه کړې وه، مخې ته یې لوی بڼ و. موږ د کلا مخې ته په دېره کې کښېناستو. یو تن په دېره کې د لرګیو پر تخت اوږد غزېدلی و، د خپلې چپنې لستونی یې په سترګو اچولی و. ښخ ویده و. دی ګړندی لاړ دننه کلا ته ورننوت. زه په سوپه کې د چینار لاندې په توشک کښېناستم.

د سوپې په یوه کونج کې د اوبو غټه چاټي ایښې وه. په جام کې مې اوبه ترې راواخیستې او په سر مې راواړولې. لږه شېبه وروسته هغه (پرویز) بېرته له کلا نه راووت او زما خوا ته راغی. ویلې کور کې یوازې تورسرې دي، نارینه ټول بازار ته وتلي دي. رښتیا تورچای څښې که شین؟ ما وی هر یو چې وي را یې وړه. ویلې دواړه شته. ما ویل شین چای راته راوړه. پرویز لږه شېبه کښېناست بیا پاڅېد. په تلو کې یې وویل: ترور مې رانه پوښتنه وکړه ویلې رنګ دې ځنګه زیړ دی، خپه غوندې ښکارې؟ ما وی نه نه تورې څه خبره نشته دی. چای مې چې راوړو، بیا به دواړه وغږېږو، چې دوی خبر کړو که نه؟

هغه سمدستي د چای پتنوس سره راغی. دوه په دوه چای ته کښېناستو. ما چې ده ته کتل، ډېره خپه او ستومانه معلومېده. ما وی پرویز خانه د خدای کار دی اوس خو راغلې ده، له پېښې نه تېښته نشته دی. که زما اورې خو تورې دې خبر کړه. دا ټول خبر کړه، ستا د ترور زوی خو بې له هغې له دې نورو سره لار لرې، کلي ته به یې ولېږو، چې پوره حال احوال راته راوړي. هغه لومړی لږ په فکر کې شو لږ غلی پاتې شو. بیا یې وویل: ښه ده، چې ته ځنګه وایې، همغسې به وکړو. زما خو همدا نظر دی، چې دا ستا د ترور زوی به کلي ته ولېږو، که بې وکولای شول ستا او زما واړه به راولي. زه به درنه بیا د جلال آباد په نیت ځم او ته به دې دلته د ترور سره څه موده پاتې شې.

ما او ده دا خبرې ښې وغړنجولې په پای کې مو همدا سره غوټه کړه، چې ترورزی به زموږ کډې راولي. په همدې مو فیصله وکړه او د مازدیګر لمانځه ته پاڅېدو. د پاڅېدو په وخت کې هغه راته وویل: که دې خوښه وي، بېګا ته به ټول له تېر شوي جریانه خبر کړو.

ما وی څنګه چې ستا خوښه وي، همغسې به کړو.

د مــازدیګر لمــونځ مــو وکــړو، ماښــام نــږدې و، چــې د پرویــز د تــرور زوی راغــی. څلــور تنــه وســله وال ورپــسې وو، مــا چــې ولیــدل، زړه مــې دربــا پیــل کــړه. مــا وی ګنــې بیــا راپــسې دوســتمیان راغلــل. لــه ورایــه یــې پرویــز تــه وخنــدل پــه تــورو بریتــو کــې یــې ســپین غاښــونه وځلیــدل. ویلــې ترورزیــه لکــه چــې ټولــه ورځ دې پــه کــور تېــره کــړه. پــه چټکــو ګــامونو زمــوږ خواته نږدې راغی. هغه ورته زه وروپېژندم، پوره د خوند روغبړ یې راسره وکړو.

خپــل کلاشــینکوف یــې ونــې تــه څوړنــد کــړ، ویلــې زه بــه اودس وکــړم. ماښــام دی، نــورو ملګــرو یــې هــم اودســونه وکــړل. د ماښــام پــه لمانځــه ودرېدو، وروســته لــه لمانځــه نــه هغــه پــه چــالاکۍ ســره کــور تــه ننــوت. ورپــسې پرویــز لاړ. پــه راغلــو کــسانو کــې یــوه یــې ګیــس تــه تیلــی وواهه. ګېس یې بل کړو. ما له یوه نه پوښتنه وکړه: انډیواله تاسې همدلته اوسېږې؟

هغــه وویــل: هــو مــوږ د قومانــدان صیب کــسان یــوو، همــده ســره ګرځــو. زمــوږ نــوره قــوه او مجاهد د زغالو (سکرو) دوکان سره پراته دي.

مــوږ لا پــه همــدې خبــرو کــې و، چــې پرویــز د ســترخوان څنــګ کــې نیــولی و او راغــی. دوه درې هلکــانو ډوډۍ راوړه. قومانــدان راووت. مــوږ ټــول ګــډ ســره پــه دســترخوان کــښېناستو. د ډوډۍ پــه جریــان کــې قومانــدان وویــل: ښــښنه غــواړم، هرڅــه چــې تیــار وي، راســره خــورئ بــه یــې. زمــوږ داســې لالهانــده وظیفــه ده، یــوه لحظــه خوځېــدای نــشو. کلــه جګــړه وي، کلــه هــسې خبــرې اتــرې، بیخــي خوشــې حالــت دی. حېــران ورتــه پــاتې یــو، چــې نــه یــې کــوو، دې وطــن کــې پــه غیــر لــه دې نــه شــپې نــه کېــږي، چــې کــوو یــې، دغــسې حــال دی. کلــه داســې هــم شــي چــې پــه میاشــتو کــې کــور تــه نــشو راتــلای. مــا چــې هغــه تــه کتــل، د خپلــې قومانــدانۍ نــه خــوښ ښــکارېده. د ډوډۍ تــر پایــه یــې د خپلــې قومانــدانۍ خبــرې راتــه وکــړې. لــه ډوډۍ وروســته چــای راوړل شــو، د چــای پــه اخــر کــې پرویــز هغــه تــه پــه غــوږ کــې څــه وویــل. ده ســمدستي وویــل: ښــه، ډېــره ښــه ده. لــږه شــېبه وروســته قومانــدان خپلــو وســله والــو تــه وویــل: والکــه تاســې پــام کــوئ مــوږ د یــوه ســاعت لپــاره دننــه ننــوزو. هغــوی ټــول وویــل: ښــه صیب. هــر یــوه خپــل ســلا راواخیــستله او شــاوخوا د ښــار لپــاره یــې تیــاری ونیــوه. پرویــز وویــل: شــمس الــدین خانــه تــرور مــې وایــې دی یــو وار رانننباســه، چــې لــه نــږدې نــه ورســره وګــورم. راځــه دننــه بــه لاړ شــو. مــوږ درې واړه کــلا تــه ننوتلــو. د کــلا دروازې تــه څېرمــه یــوه لویــه هــوجره وه، پکــې کــښېناستو. هلتــه هــم ګېس لګېدلی و. لویــه کوټــه پــه قــالینو پــرش وه، لــږه شــېبه وروســته د قومانــدان مــور او لمسیان راغلل.

د قوماندان مور بوډۍ شوې وه، سترګې یې کمزورې وې، هوجرې ته راننوته. مور ورپاڅېدو، پرویز راته وویل: دا زما ترور ده. ما یې لاسونه ښکل کړل. هغې هم په سر ښکل کړم. د ګېس ترخنګ په توشکه کښېناسته، درې تنه لمسیان او یوه لمسۍ یې ترخنګه کښېناستل. پرویز وویل تورۍ دا سرۍ شمس الدین نومېږي، د مزار د شولګرې د لر کلي او سېدونکی دی. زموږ دوست دی، موږ سره په یوه کلي کې اوسېږي. له پخوا نه هلته زمکه لري. کلا یې زموږ د مځکې سره نږدې ده. ښه چم ګاونډ راشه درشه سره لرو. نن غرمه مې بازار کې ولید، د کور و کلي پوښتنه مې ترې وکړه، پوره احوال یې راته وو ایه. نور نو دهغه ستوني ډک ډک شو، زه پرې پوه شوم، چې خبرې ترې ورانې شوې. زر مې ترې خبره ونیوله. یوازې هغه ماته د ژړا په حالت کې لاس ونیو، ویلې دی به درته خپله کیسه او د سترګو حال وو ایي.

ما دوی ته زموږ د کلي حالت، د بالاحصار او د لیلي د دښتې کیسه راواخیسته، هغوی ټولو راته غوږ نیولی و. ما چې د خپلو کلیوالو چیغې نارې او مرګ په کانټینرو کې ناستو کسانو ته تر دغه ځایه کیسه راورسوله، بوډۍ په ژړا شوه. د خپل ټیکرې پېڅکی یې سترګو ته ونیو، اوښکې یې روانې وې. د کانتینر حالات مې چې لږ نور ورته بیان کړل، پرویز او قوماندان دواړه په ژړا شول. د هغوی د خپلوانو مې هم ورته وویل. ما وی د پرویز ورور او دوه د کاکا زامن راسره په یوه کانتینر کې ناست وو.

تر پایه مې کیسه ورته تېره کړه، په کوټه کې ناست کسان ټول غمګین او په ژړا شول. د هر یوه له سترګو نه اوښکې روانې وې. قوماندان هم د جېب دستمال سترګو ته نیولی و. زما حالت هم چندان نورمال نه و، تر ډېره وخته ټولو وژړل. بیا قوماندان وویل: ددې بې ناموسانو په دغه کار موږ نه یو خبر، خالي دومره خبر شو، چې ډېرې پښتانه یې په کانتینرو کې له خپلو کلیو نه وړي دي او بلا طالبان یې هم په کانتینرو کې ژوندي اچولي، چې هغوی ټول مړه شوي دي. ولې د کلیو د خلکو نه چا څه نه دي ویلي.

له دغه خبرې نه وروسته د هغه رنګ سور واوښت، لږه شېبه په فکر او چرت کې لاړ. پرویز ته موقع په لاس ورغله، وې ویل: تروړزیه نورې خبرې پرېږده، سهار وختي به زموږ په وړو پسې ځې. د شمس الدین خان واړه او زما واړه به راولې. قوماندان شېرخان لومړۍ لږه شېبه غلی شو، بیا یې وویل: لکه چې دا ځل یې په پښتنو پسې را اخیستې ده.

د طالبانو دې خدای بېخ اوباسي، چې په قدرت کې و، خو ملا او بنیادګر و، اوس چې نیول کېږي او وژل کېږي، پښتون دی. بیا لږ موسکی غوندې شو وې ویل: د الله کار دی، په دې ترکمنو او اوزبکو به چا سلام نه اچاوه، نن د بل په مټ او زور څه نه کوي؟ په غوسه کې یې ډېرې خبرې وکړې. بیا یې وویل: ستاسې فیصله همدا ده، چې ما شومان مو دلته راشي؟.

ما وی قوماندان صیب که ته زموږ کلي ته تلای شې، ډېره به ښه شي. یو وار به د کلي احوال زده کړې. په یو ترتیب سره به زموږ واړه تر دې ځایه راورسوې. زه خپل وطن مومند درې ته ځم. ځمکه او مال به زموږ دهقان ته که ژوندي و، وسپارې او که مړه وو، نو د هغه مېرمن او زامنو ته به یې ورتسلیم کړې او دا به ورته ووایې، څو ورځې وروسته به زما له خوا ورسره بیا نورې خبرې او ملاقات وشي.

قوماندان وویل: ډېره ښه ده، چې ستاسې څنګه خوښه وي، هغسې به وکړو. زه به سبا ته ستاسې کلي ته لاړ شم. همدا خبره یې وکړه او وې ویل: ناوخته دی، شپه تېره ده، راځئ، چې حجرې ته لاړ شو او تاسې لږ خوب وکړئ، نورې خبرې به سبا ته کوو. ولې زه درنه سهار وختي ځم.

د ویر کلی

موږ په حجره کې ډډې واچولې، تر ډېره موږ دواړو ته خوب نه راتلو. په همدې سوچ کې چې ایا ماشومان او کلی کور به څنګه وي؟ سهار وختي لمانځه ته جګ شولو، قوماندان د خپلو باډي ګارډانو سره وختي تللی و. موږ د هغه راتګ ته انتظار پاتې وو. دوه ورځې تېرې شوې، په دریېمه ورځ هغوی رارو سېدل. زه او پرویز دواړه د ماسپښین په لمانځه ولاړ وو، چې وړاندې غږ شو ویلی راغلل. موږ لمونځ خلاص کړ، راپورته شوو.

یو هلک راغی، ویلې پلار مې خلک راوستل. موږ د کلا مخې ته ورغلو. کتل مو چې د بازار له خوا هغوی په کڅ کې راروان وو. موږ سمدستي مخې ته ورغلو. غوښتل مو چې پېټي ورسره راواخلو. کله چې د هغوی خوا ته ورغلو، ماشومانو زموږ په لور رامنډې کړې. زما اولادونه ماته راغاړې وتل او د پرویز ماشومان له هغه نه تاو شول. د کڅ په منځ کې زموږ مېرمنو په ژړا پیل وکړ. زما مېرمن ځکه ډېر ژړل، چې زه خو د هغیو نه د نورو کلیوالو سره یوځای له کوره راوتلی وم، نور کلیوال خو کور ته نه و ستانه شوي، ټول د کلي پاتې مېرمنې او واړه زاړه په دې پوه شوي وو، چې یا خو بندیان دي او یا یې وژلي دي. قوماندان شېرخان د خپلو کسانو سره زموږ کډې راوستې او د هغوی کلا ته ننوتل. په کلا کې شپږ کوټې وې، د ځای مشکل نه و. ښځې او ماشومان یې سره په کوټو کې ووېشل. موږ نارینه هوجرې ته لاړو. د قوماندان وسله وال ځلور تنه له کلا بهر د وسلې سره په ځار بوخت و. شېرخان وویل راځئ موږ درې واړه به په هوجره کې کښېنو. لږه شېبه وروسته چای راوړل شو. چای مو څښو چې قوماندان شېرخان خپلې خبرې داسې پیل کړې:

شمس الدین خانه ماما! له ژوندہ مې زړه تور شو، داسې کار د نړۍ په تاریخ کې نه دی شوی لکه ستاسې په کلي کې چې شوی دی. په هغه لوی کلي کې چې له خلکو ډک و هېڅ پاتې نه دي. نارینه یې وژل شوي او پاتې کسانو کډې کړي دي. په ټول کلي کې وګرځېدم، ویر دی او ژړاګانې دي. په هره کوڅه به چې ورتلم، په غېږ له ژړا مې نور څه نه اورېدل. توبه، توبه څه حال دی ستاسې په کلي کې؟ ستاسې په باب مې چاته څه نه دي ویلي، یوازې مې په پټه توګه ستاسې د مېرمنو سره رابطه پیدا کړه.

د نورو ماماګانو کورونو ته لاړ نشوم، ځکه چې که چېرته ستاسې کورونو ته تلای وای، رسوايي ګډېدله. دا واړه مې بيا په آسانه نشو راوستلای. دوی ته مې ځای وروښود، لومړی مې ورته ځان وروپېژاند او ستاسې د خولې سوال ځواب او نښې مې ورته وويلې. پس له هغې دوی ټول سړک ته راووتل. په دوو ګاډو کې مې کښېنول او رامې وستل. بې له هغې نه د کلي پاتې ښځې او ماشومان د تېښتې په حال کې وو. هر چا خپلې کډې بارولې. له ما سره په غېږ له دې څلورو تنو نه، نور د تنظيم کسان راسره وو. دا ځينې خبرې خوند نه راکوي، چې په خوله يې يادې کړم. د يوه قوماندان سره مې شپه وه. هغه راته ټولې کيسې وکړې، هغه په ختمه ترکمن دی، مېرمن يې تاجکه ده. ولې ما سره له پخوا نه دوست دی. په غير له تنظيم او جهاد نه ما او هغه ډېر کلونه سره يوځای په څو جبهو کې سره تېر کړي دي. يو له بله مو هېڅ پټ نه دي. ددې ماشومانو په رايستو کې راسره تر پايه مرسته وکړه. پېګانه آبل بېګاه مې ورسره شپه وه، د تېرو څو شپو تېرې شوې کيسې يې راته وکړې. هغه راته دا خبره هم وکړه:

ويلې په غېږ له دغه کلي، ياني ستاسې کلي نه په غير نورو کليو کې هم همدغسې عمليات شوي دي، خو يره په دې کلي کې له حده زيات ظلم شوی دی. ما وی د ظالم بچي ته په دې عمليـاتو کې وی. کسم يې راته وکړو. ويلې ښځه دې رابانـدې خور شي، چې زه قصدي پخپل کور کې وم. يوه هفته وظيفه کې نه وم، زه خبر وم، چې په دې کليو باندې همدغسې عمليات کوي. زما کسانو به راته راپور راوړو. وخت په وخت به خبرېدمه، غم او غوسه مې پسې زياتېدله، ولې چاره څه وه؟.

دا لا څه کوې، تاته يو بل راز هم وايم، ځکه چې يار مې يې. داسې خبره مې اورېدلې ده، چې په دې سيمه کې د تللو پښتنو نه ځمکې اخلي او کډه کولو ته يې مجبوروي. خو پام دې وي چې زما دا خبره بل چاته ونه کړې. دا يې راته وويل او زه ترېنه بيا رابيل شوم. دلته په بغلان او پلخمري کې اکثره پښتانه دي. که زه او يا ما غونډې څو نور د دوی سره سر ونه خوزوو (د شمالي ټلوالي) سره، دا پاتې پښتانه هم بې ابې او سپکاوي ته رسېږي. په زړه مو کله قبلېږي، هغه داسې ورته ډېرې خبرې ګوکړې. بيا يې وويل پرويز ماما دوی د ټولې کورنۍ احوال مې واخيست. لکه څنګه چې شمس الدين خان ورور پخپلو سترګو هرڅه ليدلي کتلي دي، هماغسې شوي دي، خو خلک لا په کلي کې د اصلي واقعې او پېښې نه سم خبر نه دي. زيات يې پوه دی، چې د کلي ټول خلک يې د ليلى په دښته کې وژلي دي.

زه پـه همـدې سـبب سـره کلـي تـه دننـه ورننـوتم نـه. لـه بهـره مـې ټـول معلومـات واخیـست. کلـی ورځ پـه ورځ تـشېږي، کـډې تـرې روانـې دي، مـا هـم چـالاکي کولـه، چـې ژر ستاسـې ماشومان راوباسم. زما له لاسه همدومره کېدل، نور نو ستاسې خپله خوښه ده !.

د خبرو وار مارته راورسګېد:

وروره ! تـا دې خـدای ژونـدی لـري، ډېـر لـوی احسـان دې پـه مـا وار اوه، ترڅـو ژونـدی یـم، دا مرسـته او احسـان بـه دې هېـر نـه کـړم. زمـا بـه لـه خدایـه سـمه وه ، ګنـې پـه دومـره اسـانۍ سـره دا کـار نـه کېـده. لـه ښـه مرغـه، چـې پرویـز مـې پـه بـازار کـې ولیـد او دلتـه یـې راوسـتم، کـه نـه خدازده په کومو ځایونو به ګرزېدئ؟.

قومانـدان صـاحب زه داسـې فکـر کـوم، چـې دا خلـک پـښتانه پـه ترکـستان زمـین بانـدې نـور نـه پرېـږدي. د طالبـانو دې کـور وران شـي، ډېـر زیـات یـې قهرولـي دي. طالـب او ناطالـب نـه ګوري، خـو چـې پـښتو وایـي، بـې مرګـه یـې نـه پرېـږدي. د ترکمنـو ، اوزبکـو او هـزاره و سـره دا تاجـک ګفتـه ټـول د پـښتون پـه بربـادۍ او نـابودۍ پـسې یـې دا ځـل بـډې وهلـي دي.

قوماندان شېر خان وویل: هو ، هو همدغسې ده، د ټولو یوه خبره ده.

پرویز له د خبرو وار ورغی، ده وویل:

اوس خـو مـو سـر لـه راغلـې ده، د پېښـې نـه تېښته نشته دی. ولـې پښتانه خو بـلا وهلـي نـه دي؟ پـه اتفـاق دې ټـول پـښتانه پـه یـو اواز سـه خـارجي راغلـو قـواوو تـه (امریکایـانو تـه) ووایـي، چـې دا وطـن د پـښتنو د اکثریـت خـاوره ده. لـه پخـوا زمـانې نـه راپـدې خـوا یـې د خـارجي یرغلګـرو نـه دا خپلـه خـاوره سـاتلې ده. دا اوس دا خلـک د امریکـايي او انګلیـسي عـسکرو او قوتونـو پـه زور پـښتانه وژنـي، لـه خپلـې ځمکـې یـې باسـي او د القاعـده او طالـب پـه نـوم یـې خارجیـانو تـه پـه ګوتـه کـوي. دا عمـل غېـر انـساني او غېـر افغـاني عمـل دی. دا خارجي قواوې باید پوه کړی شي. په کرار کښېناستو خو نه کېږي.

قومانـدان د پرویـز خبـره ونیولـه، ویلـې ماماجانـه ! کـه رښـتیا رابانـدې وایـې، پـه کـوم پـښتون دا اواز جګـوې؟ پـه دا پېنځـه ویـشتو کـالو کـې دې پـښتون پاچـاهي نـه کولـه، خـو اصلاً هغـوی لـه سـره پـښتانه، نـه وو. د پـردو غلامـان وو. سـبا تـه همـدا خبـره ده او بیـا هـم همدغه حال دی.

د پـښتنو کیـسه دې مفتـه ده، د ځـان، مـال او بچـو غـم وخـورئ، پـښتانه پرېـږده، چـې تشې لاپې شاپې وکړي. هغه پخواني پښتانه، نه دي پاتې.

ما بیا د خبرو وار ونیو، ما وې: شېر خان قوماندان صیب ستا د خبرو سره زه موافق یم، خو یوازې دومره ویلی شم، چې داسې هم نه ده، چې دوی څنګه فکر کړی دی. په افغانستان کې ټولو سیاسي ډلو ټپلو خپل وار تېر کړو، هر چا د افغانستان خلکو ته خپلې نادودې پرېښودې. نن دې شېر پنجشېر او شمالي ټلواله هم خپل وار تېر کړي. ولې دا ناروا چې دوی رااخیستي ده، هېچا په تاریخ کې داسې نه دي کړي. لکه چې دوی وکړل. په افغانانو هېڅکله د چا بدل چاته نه دی پاتې شوی، ترڅو به داسې وي. زمونږ غټ عېب او قصور دا دی، چې سره په اتفاق نه یو. پښوا هم همدا خلک وو، دوی له مونږه ځل وهلی نشو، خو له دا ځینو پښتنو له لاسه په مونږه داسې شپې ورځې راغلې دي. ټولې نړۍ ته یې لکه د ببو غوندې وروپېژندلو. ته والله د یوه ملک پاچاهي چې طالب ته پاتې شي، نو د داسې ملک به څه حېثیت وي؟ قوماندان صیب، چې رښتیا راباندې وایې، دا کارونه چې دوی وکړل، د اسلام په تاریخ کې کله داسې شوې دي؟.

مطلب د پښتون شمله یې راټیټه کړه. طالبان خو د بل چا په مرسته د څو تنو لوړ پوړي خرخ شوي غلامان طالبان وو، چې پخپله مخه ولاړل. په نوم طالب خو یې ټول پښتانه دل کړل. اوس نو بله چاره نشته دی، هرڅه چې دي په ځان به یې تېرووو. پرویز رانه خبره ونیوله. ویلې شمس الدین خانه وروره! راځه چې اوس ددې خپلو ماشومانو او د خپل سر غم وخورو. شپه په وتو ده، اوس به خپلې خبرې وکړو. ته څه تصمیم لرې، چې څنګه وکړې؟.

ما وی زه خو وروره تاسې ته صفا خبره کوم او هغه دا چې زه چې ژوندی یم، نور به خپل کلي ته لاړ نشم، ځکه چې په کلي کې څوک نه دي پاتې. اوس نو هلته ژوند خوند نه راکوي. ځمکه او کلا، مالونه مې دهقان ته پاتې دي. زړه مې دی څه موده وروسته دغه ځمکه کلا هرڅه خرخ کړم، څو خپل وطن ته لاړ شم. پاتې ژوند د خپل پلار نیکه په پخواني کلي تېرکړم. سبا ته به له خیره د کابل په لور وخوزېږو. رښتیا قوماندان صیب! د سالنګ لاره څنګه ده، تګ راتګ پرې کېږي؟ هغه وی: هو تر پرونه خو د سالنګ لاره خلاصه وه، چې خلاصه وي ښه ده. موږ به سهار ته په خیر سره له تاسې نه رخصت شو. قوماندان شېرخان وویل: ماما ولې یو څو شپې خو به مو راسره تېرې کړې وای. ما وی: تاسې دې الله ژوندي لري، که ژوند باقي وو، زه یو ځل بیا څه موده پس بېرته دلته راځمه.

پرویز وویل: سمه ده تاسې دې خدای په خیر سره خپل وطن ته ورسوي، موږ به تر هغې دلته یو نو ترڅو چې وروسته نور څه پېښېږي. نور نو شپه زیاتې په وتو وه، قوماندان وویل: اوس به ویده شو، سهار به له خیره بیا څنګه چې ستاسې خوښه وه، هغسې به وکړو.

شپه تېره شوه، سبا شو. وختي لمانځه ته پاڅېدو، وروسته بیا چای وڅښل شوې. قوماندان شېرخان وختي یو تن په موټر پسګي بازار ته لېږلی و. لږه شېبه وروسته هغه راغی. ویلې موټر مو دربس تر کابله نیولی دی. موټروان ویلی سورلۍ دې راوله، چې حرکت وکړو. د سالنګ لاره نامعلومه غوندې ده، څومره چې په وخت لاړ شو، ښه ده. ما خپلې مېرمنې ته وویل واړه درسره سنبال کړه، چې ځو په خیر. په دې وخت کې قوماندان شېرخان او پرویز دواړو جېب ته لاس کړو، پیسې یې راوویستې او ماته یې ونیولې. شېرخان پیسې زما جېب ته راختا کړې، ما بېرته ورکړې. ویلې وروره! ته په سفر ځې، ماشومان درسره دي، چېرې بند پاتې نشئ. ما وی کور دې ودان. زما مېرمنې له کوره ځان سره پوره پیسې راوړې وې. ګومان کوم، چې خدای به مو بګد نه پاتې کوي. د هغه مور او ماشومان، مېرمن یې او موږ ټول سره په یوه ځای لاسونه پورته کړل، دوعا مو وکړه. بیا ما هغوی ته وویل: ستاسې ښېګڼې به نه هېروم. تاسې دې الله ژوندي لري. قوماندان صیب، پرویز خانه څو ورځې وروسته به زموږ د کور، کلي، ځمکې او زموږ په دهقان به درسره ټینګه وکړئ، چې په هرڅه ورسره پام وکړي. زه په خیر سره بېرته زر راګرځم او که دې وکولای شوای، زموږ دهقان ته د کوم باوري سړي په خولې ځواب ورولېږه. ورته ووایه شمس الدین روغ جوړ دی، خپل واړه یې د څو ورځو لپاره مومنددرې ته بیولي دي. څه موده وروسته بېرته راځي. زما خو اصلي خبره ستاسې سره ده، چې زه بېرته که ژوندی وم، خپل کلي ته به دوباره ور ونه ګرځم.

زه به بیا په کلي څنګه سترګې ولګوم؟ وروڼه، خپلوان او کلیوال به نه وي او زه به یوازې په کلي کې ژوندی ګرځم. نه، نه دا نشم کولی. پرېږده، چې زه هم خپلو کلیوالو او پښتنو ته خپله پښتنو او ننګ وروښیم. پرویز جانه که چېرته کلي ته لاړې، په ټول کلي او کاڼو بوټو باندې به زما سلام وایې.

اوس نو د خدای په امان، د کور له ټولو غړیو نه مو مخه ښه راواخیستله. یوازې شېر خان او پرویز راسره تر موټره ولاړل. د پلخمري ښار د کابل موټر تم ځای ته ورسېدو، زموږ موټر تیار و، ما شوما ن موټر ته وروختل. ما له قوماندان او پرویز نه خدای په اماني واخسیتله. دوی لا ولاړ وو، چې موټر روان شو. هغوی راته لاسونه خوځول، چې زموم موټر په دوړو کې راپناه شو.

پای

ژوندۍ پېښنه

ادب په هره ټولنه کې د اصلاح او سمونې لپاره ډېر مهم رول لوبولی دی، په هره ټولنه کې څه ناڅه نیمګړتیاوې او ناانصافۍ موجودې وي، چې د اصلاح او رغونې لپاره یې شاعران، لیکوالان او ادیبان د خپل قلم په ذریعه ډېر کار کوي.

وایي چې ښه قیصه، ناول، افسانه یا ډرامه هغه وي، چې لوستونکي پل په پل د ځان سره بیایي، تر هغې چې د قیصې د پای ټکي ته نه وي رسېدلی.

د افغانستان تېر پېنځه ویشت کلن ناورین او غمیزې هم ډېرې بدمرغه او دردونکې قیصې په خپله سینه کې ځای کړې دي، په دغه غمېزه کې په بې وزله افغانانو او بیا په خاصه توګه په پښتنو ډېر ناوړه او بې دربغه ظلمونه شوي دي. د ډله ایزو وژنو قرباني هم اکثر پښتانه دي، چې ښه مثالونه یې د کونړ د کرهالي او د لیلی د دښتې ډله ایزې ټول وژنې دي، پښتانه تل کله د ملا او طالب په نوم، کله د مجاهد او اشرار په نوم، کله د کمونست (خلقي او پرچمي) په نوم زورېدلی دي او د ظلم د وخت د هر دور چارواکو او ټوپک سالارانو په مختلفو پلمو (چلونو) په دغه بې ګناه او بې وزله خلکو خپله خواه یخه کړې ده.

د دغه ظلمونو او ډله ایزو وژنو یوه بدمرغه پېښه د "لیلی د دښتې" ده، چې د هېواد د شمال د دغه ناوړه پېښې انځور محمد اجان یار په دې کتاب (د لیلی دښته، د سترګو لیدلی حال) قیصه کې په ډېر ساده او روانه لهجه په مختلفو کردارونو کې رانغښتې او په داسې انداز کې یې تمثیل کړې، چې لوستونکي به د کتاب د لوستلو په وخت حتماً دا فکر او سوچ کوي، چې محمد اجان یار د دغه پېښې د خپلو سترګو شاهد دی.

د پښتونخوا د پوهنې دېره د تېرو څو کلونو راهیسې هڅه او زیار کوي، چې د پښتنو لیکوالانو سره د کتابونو په چاپ او سمبالښت کې مرسته وکړي، ترڅو د پښتو د ادب زارلمن د هر راز ادبي رنګینیو څخه ډک شي، چې په دې سلسله کې یې په زیات شمېر کې کتابونه د مینه والو لاسونو ته رسولي دي.

د ښاغلي محمد اجان یار دا دوهم کتاب دی، چې د پښتونخوا د پوهنې دېرې په زیار خورېږي، له دېنه وړاندې د یار صیب د یو ښکلي ناول "ځانګه" د خپرېدو ویاړ هم د پوهنې د دېرې په برخه شوی، چې هغه ناول "ځانګه" هم د یوې ژوندۍ پېښې او یوې پښتنې پېغلې د ژوند داستان و، چې د لوستونکو د پام وړ ګرځېدلی دی.

(د لیلی دښته د سترګو لیدلی حال) هم د افغانستان د غمیزې یو تاریخي او حقیقي قیصه ده، چې محمد اجان یار په ښکلې او ښه توګه انځور کړې ده. په دې قیصه کې د اسې کردارونو ته ځای ورکړل شوی، چې د پېښې د تل (بېخ) عکاسي کوي، د مظلومانو ژړا او فریاد د انساني حقونو د علمبردارانو غوږونو ته رسوي او د ټوپک سالارانو او ظالمانو د تورو مخونو څخه پرده پورته کوي، کوم چې د ژبې، قوم او نسل په نوم یې په پښتنو هر راز وحشیانه او نه بخښونکي ظلمونه کړي دي.

د لیلی دښتې د ډله ایزو وژنې خبرونه او راپورونه خو مونږ د ورځپاڼو، مجلو، خبري رسنیو او راډیوګانو په وسیله اورېدلي و، مګر د دغه بې رحمانه ټول وژنې اصلي منظر زما په خیال تر اوسه په کتابي شکل نه دی راغلی. دا د محمد اجان یار کمال دی، چې د دغسې دردونکو پېښو څخه یې په ډېر هنر پرده پورته کړې ده.

تېر کال زما د یار صیب سره په جرمني کې لیدل کتل وشو، ما د هغه ځینې شعري ټولګې هم لوستې وې، هغه زما څخه د دغه نورو کتابونو د چاپ په هکله د مرستې غوښتنه وکړه، نو هماغه و چې د "څانګه" ناول څخه وروسته دا دوهم کتاب هم چاپ شو. زما په آند (فکر) یار صیب په شعر، ناول او څېړنیزو لیکنو پوره پوره از مېښت کړی دی. د هغې ټولې لیکنې د قدر وړ دي، خو د دې وروستیو کتابونو د چاپ څخه دا په ډاګه کېږي، چې په قیصه او ناول لیکلو کې یار صیب پوره تجربه او لاس بری لري او دا ځکه چې هغه د ولس په ژبه په ساده او روانه لهجه د قیصې شروع او انجام په ډېر ښه توګه تمثیلوي. دا به په دې مانا نه وي، چې نورې لیکنې یې په زړه پورې نه دي، خو کوم خوند او مزه چې د هغې په نثري لیکنو خصوصاً په قیصه او ناول کې دی د یادونې وړ بولم، ځکه دغه ټولې قیصې او پېښې د افغانستان د اوږدې غمیزې سره جوخت تړون لري او بالکل حقیقي او یا حقیقت ته نژدې دي. که څه هم د محمد اجان یار په دې کتاب کې به ځینې تېروتنې او نیمګړتیاوې هم وي او په ځینو ځایونو کې به د مبالغې څخه هم کار اخیستل شوی وي، خو په حقیقت کې قیصې ته د رنګ او ښکلا ورکولو لپاره دا هرڅه ضروري وي. زه د پښتو ژبې د خدمت په دغه سفر کې محمد اجان یار ته لا ډېر بریالیتوبونه غواړم.

عبدالبصیر بېدار

د پښتونخوا د پوهنې د دېرې مرستیال

پېښور، پښتونخوا